

KGAOLO YA BOSELELA

6. THULAGANYO III

6.1 Matseno

Mo kgaolong ya bone go boletšwe gore kgaolo ye e yo lebantšhwa le thulaganyo III. Yona e lebane le tirišo ya dikgopolo tšeo tša thulaganyo ge di lebantšhwa le kanegelokopanatseka yeo ya : **Bomahlwabadibona**. Go yo latelwa lenaneo le:

- (a) Thaetlele
- (b) Moko wa ditaba
- (c) Lenaneotlhophangwalwa (moakanyetšo)
- (e) Kakaretšo.

6.2 Thaetlele

Thaetlele ya kanegelokopanatseka ye ke **Bomahlwabadibona**. Ge e phurrollwa go ka thwe e re: Batho bao ba hlwago ba di bona. Potšišo e be gore ke eng tšeo batho bao ba hlwago ba di bona? Potšišo yeo e napile e hlohla kganyogo ya mmadi gore a nyake go kwa gore ke eng seo batho bao ba hlwago ba se bona. Selo seo ka nako yeo ke sephiri go mmadi. Gomme seo ke sona seo kanegelotseka e lego sona. Taba e ba sephiri mo go mmadi mo mathomong a sengwalo. Thaetlele ye: **Bomahlwabadibona**; mongwadi o e šomišitše go šupa Joe le Ranti. Le ge bašemane bao e sa le ba bannyane ka mengwaga, lebakeng le Joe a re laodišetšago ka lona; yena le Ranti ba šetše ba di bone tša bophelo, tše botse le tše mpe. Gomme ba ithutile thuto yeo ba ka se tsogego ba e lebetše maphelong a bona, e lego go re: Bohlale bja nakonyana ga se bja selo. Bjana bo timatimela bjalo ka phoka ge letšatši le thoma go fiša. Ge mo bophelong motho a itshema go ba yo bohlale ka go eta a jabetša batho ba bangwe, mohla a lemogwa o wa fase a fetoga lefeela la mafeela.

Bohwirihwiri le bomenetša ga di thuše. Di na le moo di felelago gona. Ba di bone tša bophelo boJoe gomme ba ithutile thuto ya bophelo ka moka. Mahlatse ke gore e sa le ba bafsa. Ka fao le ge ditiro tša bona e bile tša go se loke, ga re ba nyatše, re a ba amogela.

6.3 Moko wa ditaba

Kgaolong ya pele ge go hlalošwa lereo le, kanegelotseka, go hlalošitšwe gore **Bomahlwabadibona** e lebane thwii le mahlakore a mabedi a polelo ya kanegelotseka bjalo ka ge e hlalošwa ke Narcejac, e lego: **Ya go tšhoša** le ya **go homotša** mmadi. Mahlakore ao a tšwelela ka tsela ye: thulano ya Joe le Ranti kgahlanong le Sebata le Kid Coward e tšweletša polelo ya go **tšhoša** yeo e re fihlišago go sehloa mola tlemollo ya lehuto la kanegelokopanatseka ye e tšweletša **khomotšo** go mmadi. Ka mantšu a mangwe moko wa ditaba wa kanegelokopanatseka ye o lebane le bošoro bjalo ka kanegelo ya botseka. Bošoro bjoo ke bja boJoe gotee le boSebata. Efela seo se lemogwago ke gore bošoro bja Sebata bo feta bjoo bja boJoe. Ke ka fao mafelelong mmadi a kwelago boJoe bohloko a itswalanyago le bona mola a sa kwele Sebata bohloko le go itswalanya le yena. BoJoe ba thoma ka go dira dilo tša go se loke e lego go utswa, go swara poo, bjalobjalo. Ba fihla moo ba tlogelago tšeo gomme ba gweranago le Sebata. Sebata ba mo humana a šoma ka tsela ya gagwe ya bohwirihwiri le bošoro. O ikhumiša ka bohwirihwiri. Ge ba dutše ba šoma le yena ba thoma go lemoga bohwirihwiri bjoo bja gagwe gomme seo se hlola thulano magareng a bona (boJoe) le Sebata. BoJoe ba be ba itšea gore ke ba bašoro, eupša ge ba thoma go thulana le Sebata ba lemoga gore bona ga se selo. Ka fao ba tlogela mekgwa yeo ya bona ye mebe. Ge e le Sebata o ile a tšwela pele le mekgwa ya gagwe go fihlela a swarwa. Go swarwa moo go dira gore mahlong a mmadi Sebata a ye fase. Ka gona o tloga seriti sela sa gagwe gomme mmadi ga a sa itswalanya naye; mmadi o a homotšega.

Bjale go tlo hlokomelwa lenaneotlhophangwalwa la kanegelokopanatseka ye.

6.4 Lenaneotlhophangwalwa

Go no swana le kanegelongkopanatseka yeo ya **Ntlo ya monna yo mongwe**, le gona mo kanegelongkopanatseka ye ya **Bomahlwabadibona**, Lebopa ga se a šomiše molwantšhwa wa letseka. Lenaneotlhophangwalwa la kanegelokopanatseka ye le na le dikokwane tše di latelago:

- * Balwantšhwa ke batho ba maemo.
- * Ga ba na bofokodi.
- * Ga ba ye fase.

Dikokwane tšeo tše pedi tša mathomo ke tšona di yago go lekolwa ge go lekolwa semelo sa balwantšhwa ba kanegelokopanatseka ye.

6.5 Tirišo ya dikokwane tša thulaganyo.

6.5.1 Kalotaba

Go ya go lebantšhwa dielemente tšeo tše nne tša kalotaba le kanegelokopanatseka ye ya **Bomahlwabadibona**. Go yo thongwa ka baanegwa.

6.5.1.1 Baanegwa

Go yo latelwa tshepedišo yeo e dirišitšwego ge go lekolwa semelo sa molwantšhwa le molwantšhi mo go **Ntlo ya monna yo mongwe**.

- * **Balwantšhwa : Joe le Ranti**

Lenaneotlhophangwalwa la rena le re balwantšhwa ke batho:

- * Ba maemo.
- * Ga ba na bofokodi.

Go yo tsopolwa mehlala go tiiša seo se bolelwago ke lenaneo le.

*** BoJoe ke batho ba maemo.**

Bašemane ba ba apara diaparo tša batho ba go ba le ditšhelete gomme le go sepela ba sepela ka difatanaga. Ga ba sepele ka ditaxi goba go tšama ba kgopela dilifiti. Ka fao ba na le sa bona.

- Tlhalošo ya mongwadi.

(i) Diphapantšhotshwanelo.

Mongwadi ge a utolla go ba le maemo ga baisana ba o re:

Le moaparo wa rena o tla o bona gore ke wa mathaka a go tseba meragelo ya go tšhantsha e lego go swara tau ka mariri.
(Letl.63).

Mongwadi o šomišitše lentšu leo "mathaka" gomme a le fapantšha le la "bomagogorwane" go laetša maemo a baisana bao. Godimo ga fao diaparo tšeo tša bona tša go tura di ba bea maemong a godingwana go laetša gore ba na le tšhelete le ge e le gore ga ba šome ba phela ka go utswa. Go tšwela pele go laetša go ba le maemo ga bona mongwadi o re:

Morago ga matšatši a se makae ke ge nna, Ranti le States re le ka gare ga sefatanaga re rautša metheoša, meboto le dithaba re lebile bohlabela bja Transfala. (Letl.66).

Ke mang ngwana wa mengwaga ye 19 wa go ba le sefatanaga a se na tšhelete goba ka gabo e se bahumi? Ga a gona. Go ba le sefatanaga ga baisana ba mola ba sa tšwe ka malapeng a bahumi goba bona ka bobona ba rutegile, mola e sa le bana ke tsela ye, go laetša go ba le maemo. Go ka rungwa ka go laetša gore le boitshwaro bja bona ke bja batho ba maemo. Gomme mongwadi ge a laetša seo o re:

O (Sebata) re boditše gore o nyaka diatla tša go swana le tša rena tša go hloka makgwakgwa, batho bao ba sa tsebjego ke maphodisa ka lebaka la melato ye ba e dirilego gomme maphodisa ba ba beile leihlo. (Letl.64).

Se ke sešupo sa gore baisana ba le ge ba be ba dira dilo tša go se loke, ba be ba se ka dipukung tše dikgolo tša molao ka baka la bosenyi. Ka fao go itaetša gore ge e le mabapi le bosenyi gotee le bošoro ba sa hlwekilenyana ba ka fasana ge ba bapetšwa le Sebata. Le ge go le bjalo re swanetše go no fela re ba beile leihlo.

- Polelo le ditiro tša balwantšhwa : Joe le Ranti

(i) Diphapantšhotshwanelo

Go bontšha go ba le maemo ga bona balwantšhwa, Joe o re:

Batho ba go swana le nna Joe re kile ra ba beng ba lefase ka thoko ye nngwe. (Letl.62).

Go realo go laetša gore le ge ba se sa le maemong ao a pele, ba sa fela ba le maemong a godingwana ka thoko yeo ba lego ka go yona. Gomme go tiiša seo dipolelo le ditiro tša bona di hlatsela seo. Joe o re:

Go hlasola dilo tša batho mola ba tlile ka toropong re ile ra ipotša gore di ka re ntšha seriti gobane e le tša bomagogorwane, e sego rena ditau digohlodi tša lewa. (Letl.63).

Se se laetša gore le ge ditiro tša bona e be e le tša go se loke, ba be ba di dira ka go itlhompha ka ge e be e le batho ba maemo. Ba be ba sa nyake go lebelelelwa fase ka go dira dilo tšeo di tla ba tsentshago mahlo a batho, tša ba iša fase bjalo ka go phamoladikhwama.

(ii) Diphapantšhotlaleletšo

Le ge boJoe ba senya, tšeo ba di dirago ka thoko ye nngwe di dira gore mmadi a ba rate. Bona ba re:

Tša go swara poo re be re di fetile re di tlile ka kua thoko yela re di tlogeletše bomaithuti ba go hlagalelwa ka moo e lego gore ba apara dieta tše nkego ke digarafo goba malepolana a go šupa godimo. (Letl.62).

Go tlogela ditiro tše dingwe tše mpe ga boJoe go thakgatša mmadi gomme o kwa a amogela baisana ba a bile a itswalanya le bona.

- Tšeo batho ba bangwe ba di bolelago ka bona : Joe le Ranti

(i) Diphapantšhotshwanelo

Polelo ya mootledi wa lori yoo ba kopanego le yena ka Tzaneen ge a ba memela go yo kopana le Sebata kua Themba, e laetša gore baisana ba ke tšona dikgwari, batho ba maemo mo modirong woo wa bona wa go se loke. Monna yo o tiiša se ka gore go bona:

Ke bona gore ge le ka tsebana le monna yo ke bolelago ka yena
le tla dira dikgolo bašemane. (Letl.64).

Se ke sešupo sa gore le ge tšeo ba bego ba di dira e be e se tša go ya ka tsela,
efela di be di bontšha bokgoni mo mošomong wa bona moo e lego gore ba
bangwe bjalo ka monna yo ba be ba bona bokamoso bjo bokaone mo
modirong wa bašemane bao.

Go ba le maemo ga balwantšhwa go lekotšwe. Seo se tla lemogwago ke gore
go ba le tšhelete, diaparo le difatanaga ga bona, go lebane le go se loke, ka
ge tšeo ka moka ba ikhumanela tšona ka tsela ya bohodu. Go hlweka moo ga
diatla tša bona ga se ga selo ka ge malapa le batho ba bantši ba tsena
mathateng ka baka la ditiro tšeo tša bona. Ka fao maemo a bona ga se a selo.
Ke maemo a bohvirihwiri.

Go bonwe diphapantšho tša balwantšhwa ge e le batho ba maemo. Bjale go
yo latela diphapantšho tša balwantšhwa ge e le batho ba go se be le bofokodi.
Le gona mo go yo tsopolwa mehlala.

*** Balwantšhwa (Joe le Ranti) ga ba na bofokodi**

- Tlhalošo ya mongwadi

BoJoe ba na le bokgoni godimo ga mediro yeo ya bona le ge e se ya go loka.
Ba tseba ditaba tša bona. Mongwadi o re:

Aowa, o se re tšhoge, le ge re sa le ba bannyane re tseba
madirelo a dilo; lekope ga le ke le lahla mmini. (Letl.66).

Polelo ye e hlaloša bokgoni. E dira gore mmadi a se nyatše boJoe le ge e sa
le ba bannyane. Babadi ba amogela bokgoni bjo ka thoko ye nngwe.

Go tšwela pele mongwadi o laetša gore le ge baisesa ba ba ikhwetša ba le ka gare ga mathata, seo ga se ba timeletše menagano. Mathata o ka re ke seloutšo sa megopolo ya bona. Ge ba notleletšwe ka "kgolegong" ya Sebata kua Acornhoek gomme ba sedimošwa ka kotsi ye e tlogo wela ntlo yeo bošegong bjoo, mongwadi o re:

Ga go a re tšea nako go hlahlamolla hlaka ya lefelo leo ra ba ra kgona go tšwa. Re hweditše lori e eme ka ntle. Ranti o ile a dira makatika a gagwe ya ba ya duma. (Letl.75).

Se ke taetšo ya go hloka bofokodi. Ga ba tšhogeke dikhurung. Letšhogo le dira gore ba hlalefe. Gomme ka go dira bjalo mmadi o a ba rata o itswalanya le bona.

- Polelo le ditiro tša balwantšhwa (Joe le Ranti)

Balwantšhwa ba bontšha gore le ge ba be ba dira dilo tša go se loke, bontši bja dilo tšeo ba be ba di dira ntle le go kweša yo mongwe bohloko mmeleng. O re ge a ipolela molwantšhwamogolo Joe:

Ka leleme gona, ge o ka nkhwetša ke na le mogwera wa ka Ranti, o be o ka se fete gobane re be re ka no fihla nageng ge re rata kgoši ya re rolela bogoši bja yona. (Letl.62).

Baisana ba ba be ba na le bokgoni bja go dira dilo tša bohwirihwiri. Efela le ge go le bjalo ka thoko ye nngwe ba be ba dira gore mmadi a ba rate a itswalanye nabo ka gore ba be ba se ba fetelela moo bohwirihwiring bja bona. Ke ka fao Joe a rego:

Mokgwa ke bona gore re be re sa dume go ba dikgoši. Maleme a rena a be a tla go riteletša wa kgotsofala, go swana

le lejapela ge le latswa pudi la re go fetša la e metša e feleletše.
(Letl.62).

Dipolelo tše di laetša go se be le bofokodi ga balwantšhwa. Ga ba nape ba re ka gore ba kgona go hlalefetša batho ba bangwe, ba fetelela. Aowa! ba na le gona go kwela batho ba bangwe bohloko.

Ge ba bona gore e ka ditiro tše di itšego di na le gona go tsenya bophelo bja bona kotsing, gona balwantšhwa ba rena ba boela ka sa morago. Go tiiša se ba re:

Mathadinthako a go šomiša dikarata tša go ntšha ditšhelete ka metšheneng ya dipankeng re kile ra fela re a šomiša kudu. Gore ke tlogele ke gore ebile makga a mabedi ke gahlana le baisa ba go se butšwe; lephodisa le monna wa lešole.
(Letl.63).

Se ke taetšo ya gore balwantšhwa ga ba re ka gore ba kgona go ikhumiša ka bjako ka ditšhelete tše ba di hwetšago ka bohwirihwiri, ba no ganelela mekgweng yeo ya bona ya go se loke. Go ganelela go tla be go era gore ba na le bofokodi. Bjale ka gore ga ba na bofokodi, ge ba bona kotsi ba a tlogela, gomme mmadi o a kgahlega.

- Seo baanegwa ba bangwe ba se bolelago ka Joe le Ranti

Balwantšhwa ba rena ga ba na bofokodi. Ka mehla ba ema godimo ga seo ba ikannego go se phethagatša. Ke ka fao re kwago Sebata a re:

Ke nyaka go le phethela ka moo re kwanego, fela ke nyaka gore le ipontšhe gore le bomahlwabadibona go feta ka moo le šetšego le bontšhitše. (Letl.74).

Polelo ye e laetša gore Sebata bjalo ka rena babadi, ga a nyatše bokgoni bja boJoe. O bona gabotse gore ba na le bokgoni gomme seo se ba fa maemo a go se be le bofokodi.

Gomme go tšwela pele go bontšha gore boJoe e be e le dikgwari mošomong woo wa bona le ge ba be ba senya, go bonwa ka morago ga gore ba be kgolegong, banna ba maphodisa ba lekala la diphoofolo la **Endangered Species Protection Unit** ba fetša ba pšhele moko ba re boJoe ba lokollwe gobane go sa hwetšwe bohlatse kgahlanong le bona. Go thwe:

Go kwala gore ba sepetše go fihla go la Hong Kong ba nyaka bohlatse bja gore ba re kgaphetše molato, fela gwa pala.
(Letl.70).

Tše ke tše dingwe tša ditaetšo tša gore diatla tša baisana ba di be di hlwekile ba hloka le ka rekoto maphodiseng. Seo e be e le bokgwari gomme se tiiša le go laetša go se be le bofokodi ga bona.

Bjale go yo hlokomelwa semelo sa molwantšhi.

* **Molwantšhi : Sebata**

Ge go lekolwa semelo sa molwantšhi go ya go latelwa tšona dintlha tšeo tša tlhalošo ya mongwadi, polelo le ditiro tša molwantšhi le seo baanegwa ba bangwe ba se bolelago ka molwantšhi. Kanegelongkopanatseka ye molwantšhi go no swana le balwantšhwa, ke motho:

- Wa maemo
- Ga a na bofokodi.

Se bohlokwa seo mmadi a swanetšego go se hlokomela ke gore le ge semelo sa molwantšhi le balwantšhwa di theilwe godimo ga dikokwane tša go swana,

go dintlha tše pedi tšeo di fapantšhago baanegwathwadi ba. Ntlha ya pele ke ya gore balwantšhwa ga ba ye fase mola molwantšhi mafelelong a eya fase. Ya bobedi ke bošoro bja bona. Le ge bobedi ba dira ditiro tša go laetša bošoro, efela ditiro tšeo tša molwantšhi di feta tšeo tša balwantšhwa ka bošoro. Mafelelong balwantšhwa ka go ya kgolegong gomme ba boa ba sokologa ba tlogela ditiro tšeo tša go se loke, ba kgahla mmadi o a ba amogela o itswalanya nabo mola a sa itswalanye le molwantšhi yoo a sa fetogego. Tšeo ke dintlha tšeo di fapantšhago baanegwathwadi bale ge bobedi ba emela lehlakore la go se loke.

- Tlhalošo ya mongwadi

*** Molwantšhi (Sebata) ke motho wa maemo.**

Molwantšhi wa rena Sebata o na le maemo ka ge a na le ditšhelete tše dintši. O na le difatanaga, dihelikoptara le tšona dipolase. Dilo tše di mmea maamong ao e sego a motho wa mehlang.

(i) Diphapantšhotshwanelo

Lebopa o hlaloša leemo la molwantšhi le laetša go ba le maemo ga gagwe. O re:

Ke gona moo re hweditšego monna wa phompha wa go ema ka dinao, molala wa gagwe o ka re ke kutu ya mohlare. Leina la gagwe re kwešišitše gore ke Sebata. Monna yo ka nnete e be e le sebata le ge o mo lebeletše ka mahlong. (Letl.64).

Mmele woo wa gagwe o laetša gabotse gore Sebata e be e le sekhorane gare ga dikhorane. Ge a tšwela pele go bontšha gore ruri monna yo o be a na le sa gagwe, mongwadi o re:

Ka tsela yona yeo ya George's Valley ke moo Sebata a bego a ikgethetše go dula gona. O be a šetše a rekile polase gomme a agile, ebile a sa aga. Le ke lefelo leo le hwetšwago fela lefaseng la ditoro. (Letl.72).

Tlhalošo ya legae leo la Sebata e laetša gore ditšhelete di be di tšhologa go monna yo. O be a phela legodingwaneng. Ge e be e se motho wa maemo, o be a ka se phele bonananeng ka tsela ye bjalo.

Go bontšha gore o be a na le maikemišetšo modirong woo wa gagwe, mongwadi o re:

Sebata ... o reka a rekiša dilo ka mehuta ya tšona se segolo e le go bona gore potla ya gagwe ga e ote. Ge e le bjale o itokišeditše go lefa tšhelete ye ntši ge a ka hwetša manaka a ditšhukudu, ga go kgathalege gore ba tliša a makae. (Letl.64).

Tsela yeo ya Sebata ya go iphediša ka go emaema gore tšhelete e phele e tsena ka go "šoma" moo ga gagwe, ga e kgahle mmadi, gomme ga a itswalanye le Sebata.

- Polelo le ditiro tša molwantšhi (Sebata)

(i) Diphapantšhotshwanelo

Go bontšha go ba mohumi ga Sebata go tšweletšwa ke polelo yeo ya gagwe ge a boledišana le boJoe ka manaka a ditšhukudu. O re go bona:

Ge le ka kgona go a tliša ka lori ye nyenyane nka no bolela le lena ra kwana ka seripa sa diranta tše milione go fihla go yona milione ge le kgonne go tlatša lori. (Letl.65).

Polelo yeo e laetša maemo a Sebata ge go tliwa ka ditšheleteng. Ga go motho yo a ka dirago ditshepišo tša tšhelete ye kaalo go batho ba go swana le boJoe bao a tsebago gore ba bjang, ba phela bjang, a se na yona le tšhireletšo.

Go tiiša dipolelo tša gagwe le go bontšha maemo a gagwe, Sebata ge a bolela le boJoe gomme ba bontšha ba kwana ka morero woo wa bona, o fa baisana ba R70 000 e le tšhelete ya phuthollamoraba e lego depositi ya mošomo woo. Ke mathomo ba kopana ebile ga go moo ba saenago go itlama go dira mošomo woo, eupša ba fiwa lerwa le lekaalo ke Sebata.

- Seo baanegwa ba bangwe ba se bolelago ka yena : Sebata

Mootledi wa lori yoo boJoe ba kopanego le yena go la Tzaneen ge a hlaloša Sebata, o mo hlaloša gore baisana ba rena ba tšeege maikutlo. Tlhalošo ya gagwe e laetša gore Sebata ke motho wa maemo ka gore o re boJoe ba ka se ete ba swara poo goba go utswa difatanaga le ge e le gona go thuba mabenkele. Gomme se segolo ke gore Sebata yoo o tla ba lefa gore ba kgotsofale.

*** Molwantšhi (Sebata) ga a na bofokodi**

- Sebata o dira dilo ka go iketla le gona ka lenaneo

Taba ye e bonagala ka fao Sebata a tšweletšago mediro ya bohvirihwiri ka gona ntle le go lemogwa. Go phuthela go se loke moo ga gagwe Sebata o šomiša badiredi ba go fapafapana ba go se tsebane. O šomiša Kid Coward le sehlopha sa gagwe. O šomiša mootledi wa lori yoo a sa šomego moo go yena eupša a šomelago batho ba bangwe. O šomiša gape le boJoe. Se ke taetšo ya gore Sebata o dira mošomo wa gagwe ka bokgwari mo e lego gore ka dinako tše dintši ditiragalo tšeo tša bohvirihwiri di ba kgole le yena gomme maemo a gagwe a ditšhelete a bontšhe go se amege felo.

Ka thoko ye nngwe Sebata o hlalefile ka baka la gore o šomiša akhaonto ya tšheke moo e lego gore ga a khutiše go ba le tšhelete ga gagwe. Se o se dira ka mabaka a go fapana. A mangwe a mabaka ao ke a: O šomiša tšheke gore a kgone go jabetša bao a dirišanago le bona; o e šomiša gape ka leano la gore a se šike ka tšhelete ye ntši, mola a e šomiša gape ka gore o tla kgona go laetša babelaeadi ba gagwe go re yena o reka dilo a rekiša gomme ga a na sephiri.

- Sebata ga a phophoroge

Ge Sebata a ekwa gore boJoe ba lokolotšwe kgolegong ga a tšhoge a tšhaba a tšhabela ka ntle ga mellwane goba a khuta moo a ka se tsogego a bonwe ke baisana ba. O ya fao a tsebago gore ka ge e le bomahlwabadibona, ba tla mo humana go se go ye kae. Seo o se dira e le gona go laetša gore yena ga a ikemišetša go radia mang kapa mang yoo a dirišanago le yena. Ka mantšu a mangwe ge go befile, mogopolo wa Sebata ga o thegele maotong a gagwe, eupša o šila o kgwahlišitše.

Ka go le lengwe lehlakore Sebata ga a re ka gore ke bonetšwe, e re ke tloše bao ba mponetšego tšatšing. Go dira bjalo a ka tlatša diatla tša gagwe madi gomme a tla a itšhela madimabe. Seo a se dirago ke go šomiša yona mekgwa ya gagwe ya bohvirihwiri gore a be kgole le bošula. Ge go be go se bjalo a ka be a ile a bolaya boJoe. Bjale sebakeng sa gore a ba bolaye, o diriša mathaithai ao a gagwe gore a se rothelwe ke madi a kgofa. Ka go dira bjalo o tšwela pele o bonala e le wa go loka mola e le gore nnete ke gore ga se a loke.

- Bohlokwa bja tirišo ya maina a baanegwa

Le gona mo kanegelongkopanatseka ye go na le maina a mabedi, e lego la moanegwathwadi (Sebata) gammogo le la moanegwathuši (Kid Coward) ao a hlalošago dimelo tša bona.

* **Sebata**

Sebata ke phoofolo ya borofa ya go phela ka nama (carnivorous animal/roofdier), bjalo ka tau. Tau ke kgoši ya diphoofolo gomme e tšhabja ka baka la bošoro bja yona. Ke ka fao ge go ka re go iketlilwe gwa hlabja mokgoši wa sebakgomo, ka moka matswalo a a tširoga. Ee! ge motho a fiwa leina la Sebata, go ra gore mekgwa le ditiro tša gagwe ke tša go sepelelana le leina leo. Ke ditiro tša go se loke (go tšhoša).

Mo go kanegelokopanatseka ye, Lebopa o kgethile leina leo ka go nepiša bošoro bja monna yo Sebata. Lebopa o re Sebata o be a ješa bao ba lomago maphodisa tsebe ka bohvirihwiri bja gagwe, bjelele pele ba ka tseba gore go direga eng. Se ke sešupo sa gore Sebata e be e le mmolai yoo a kgeilantšhago batho bjalo ka tau yeo e kwešitšwego bohloko ge a ka kgopišwa. Sebata e be e se mmolai wa batho fela, eupša le tšona diphoofolo tša lešoka bjalo ka ditšhukudu. Bošoro bja gagwe bo bonwa ka fao a bolayago ditšhukudu ka bontši ka gona. Go molaleng gore ge manaka a ditšhukudu a šalela a tlala lori, gona go hwile ditšhukudu tše makgolokgolo ka ge tšhukudu e tee e na le lenaka le tee. Bošoro bjoo bja go bolaya batho le diphoofolo ka tsela tša go šiiša dinama tša mmele, bo sa tiišetšwa le ke taba ya go dula dithabeng, ka mašohlošohlong, le go rua diphedi tše bjalo ka dikwena. Ka gona, Lebopa leina leo la Sebata ge a le šomiša mo go kanegelokopanatseka ye, o le šomišitše ka go nepiša moko wa ditaba: **bošoro (go tšhoša)**. Go dira bjalo e le go laetša gore monna yo o be a tšhabja ka lebaka la bošoro bja gagwe e sego ka lebaka la gore a humile. Aowa!

* **Kid Coward**

Leina leo le hlamilwe ka mantšu a Seisimane, e lego 'Kid' yeo e lego ngwana, le 'Coward' yeo e rago gore motho wa lefšega. Ka gona go ka thwe leina leo ge le hlalošwa ke go re "ngwana/moisana wa lefšega". Kid Coward ke lefšega. Bofšega bja gagwe ka boripana bo ka bontšhwa ka tsela ye: Ga a

kgone go lebanya bothata a le tee. Ge go le bothata o romela Ralefatla le batho ba gagwe. Kid Coward o rometše boRalefatla go amoga boJoe manaka a ditšhukudu le lori ka kua lešokeng. O boetše o ba rometše go yo tšhošetša boJoe kua Seshego morago ga go boa kgolegong. Mohla Joe le Ranti ba šwahlile ka "kgolegong" ya Sebata kua Acornhoek gomme ba swere ditšheke tša tšhelete ya go feta milione wa diranta gotee le lori yeo o ka rego ya go rwala marotho, Kid Coward o boetše a ba kitimiša le go ba hlasela a na le Ralefatla. Mehlala yeo ka moka e bontšha gore moisana yo ke lefšega ka ge a phela ka go tšhošetša le go palelwa ke go lebana le taba ya gagwe a nnoši goba monna ka monna. Gape, leina leo ke leina la botsotsi la go ikgakantšha gore a se tsebje gore gabotsebotse ke yena mang. Go bontšha gore ke tsotsi, bona ka moo a lekago go ikgakantšha ka gona ka go itira morekiši wa diaparo mola seo e le go tšhela bao ba sa tsebego ditsotsi phori mahlong. Ka gona ditiro tšeo tša gagwe, bofšega le botsotsi, di bopa semelo seo sa gagwe seo se sepelelanago le moko wa ditaba: **go tšhoša (bošoro)**. Gomme ge go nyakišišwa ka kelohloko go lemogwa gore mongwadi o gatelela tša go se loke ka leina leo, ka ge e le la botsotsi. Le gore le dirišitšwe ka go široga go bontšha gore Sebata o dirišana le lefšega leo mafelelong le tlilego go mo lokela mathateng. Ka gona le tiiša bofelo bja ditaba ka ge mafelelong Kid Coward le boSebata ba swarwa. Lona leina leo le gatelela gape le taba ya mmadi ya go se itswalanye le boKid Coward ka ge mmadi a itswalanya le dinatla, batho ba go loka, boJoe le Ranti.

Go ka akaretšwa ka gore balwantšhwa le molwantšhi ba nyakile go swana ka gore bobedi ba lebane le lehlakore la go se loke. Phapano e no ba gona gore molwantšhi o fetiša balwantšhwa ka go se loke (bošoro) moo. Go feta fao balwantšhwa ba fetša ba lefile melato ya bona ka go swarwa ba ya kgolegong. Ge ba boile ba a sokologa. Seo se dira gore babadi ba ba amogele ba itswalanye le bona. Ge e le molwantšhi yena e no ba motho yo mošoro go tloga mathomong go fihla mafelelong le ge e le gore moo mathomong o bontšha o ka re o lokile. Bjale ka gore kua mafelelong go se loke ga gagwe

go a utologa, o ya fase gomme babadi ga ba mo amogele. Go rumilwe ka go bontšha bohlokwa bja tirišo ya maina a baanegwa go hlaloša dimelo tša bona.

Bjale go yo lekolwa elemente ya bobedi e lego ditiragalo.

6.5.1.2 Ditiragalo tša kalotaba.

Ge go lekolwa ditiragalo tša kalotaba ya kanegelokopanatseka yeo ya **Ntlo ya monna yo mongwe** go boletšwe ka mahlakore a mabedi a bophelo ao a swantšhwago ke ditiragalo tša thulaganyo. Go bile gwa bontšhwa le gore gantši la go loka le lebane le ditiro tša molwantšhwa, mola la go se loke le lebane le ditiro tša molwantšhi. Lebakeng le, go yo lekolwa ditiragalo tšeo tša kalotaba ya **Bomahlwabadibona**.

Go no swana le kanegelongkopanatseka yeo ya mathomo, le gona mo tiragalo ye bohlokwa mo go kalotaba ke thulano ka gobane ke moo maatlakgogedi a thomago gona. Efela go fapana le moo kanegelongkopana ya mathomo, mo kanegelongkopana ye, thulano e gare ga lehlakore le tee. Thulano yeo e gare ga go se loke le go se loke. Go se loke ga mathomo go lebane le boJoe, mola go se loke ga bobedi go lebane le Sebata. Go se loke ga boJoe ke ga fasana ge go bapetšwa le ga Sebata. Ke ga fasana ka gore go tloga mo mathomong Joe o laetša gore ba ile ba dira tša go se loke ka go utswa, go swara poo, bjaloobjalo; eupša bjale ba lahlile. Ge ba seno tsebana le Sebata ba tšwela pele ka go dira dilo tša go se loke e lego go bolaya ditšhukudu ba tšea manaka a tšona gore ba ye go a rekišetša Sebata. Ba a swarwa, ba ya kgolegong. Ka go ba kgolegong moo ba lefa molato wa bona. Gomme ge ba etšwa fao ba a sokologa ba lahla dilo tšela tše mpe ka moka. Ka go dira bjalo ba kgahla mmadi, o itswalanya le bona. Ka go le lengwe go se loke ga Sebata go ka godimo ka lebaka la gore o dira dilo tša bohwirihwiri tša go tšhoša: O šomiša boJoe go bolaya ditšhukudu ba tšea manaka a tšona; o šomiša gape Kid Coward go amoga boJoe manaka ao le go ba gobatša. O tšhošetša boJoe ka go ka ba bolaya goba go ka ba lahlela ka letamong la dikwena tše bogale.

Mafelelong go bonwa ka baka la bjona bohvirihwiri le bošoro bjoo bja gagwe a thibela tšheke ya diketekete tša diranta yeo a bego a e file boJoe. Ge mo mafelelong a swarwa, mmadi ga a mo kwele bohloko ka gore o bona seo e le seo se mo swanetšego.

Ka gona, tiragalo ya go amogwa manaka a ditšhukudu ga boJoe ke Sebata ka go šomiša Kid Coward, ke thulano ye e tšhošago. Thulano yeo e lebane thwii! le moko wa ditaba e lego **bošoro le go tšhoša**: Bošoro le bohvirihwiri bja Sebata. Gomme go fihlelela seo mongwadi o dirišitše dithekniki tše di latelago: go diegiša nako le poledišano ge e le thekniki ya phetogotebelelo go tliša maatlakgogedi.

6.5.1.3 Tlhalošo le tirišo ya dithekniki tša kalotaba.

* Go diegiša nako

Lekganyane (1977:93) o bolela gore go diegiša nako go lemogwa ge go bapetšwa nako ya diteng le ya thulaganyo. O tšwela pele gore mongwadi gantši o diegiša nako go tliša maatlakgogedi le go gatelela taba ye bohlokwa. Gomme ge e le Mojalefa (1993:103) yena o hlaloša gore go diegiša nako ke ge mmadi a itemogela gore mongwadi o hlaloša (di)tiragalo goba (di)taba ka tlhokomelo ye e se nago tekanyetšo. Mohlala wo mokaone wa thekniki ye ya go diegiša nako mo kanegelongkopanatseka ye ke ditaba tšeo tša bophelo bjo bo fetilego bja boJoe le Ranti. Dibata tšeo Joe a di laodišago moo mathomong a kanegelokopana yeo ga re a di letela gomme di bonala e le fela tša go diegiša nako ka ge di sa batamele go thuša go fihlelela thulano yeo ya boJoe le Sebata. Mohola wa ditaba tšeo ke fela go tliša maatlakgogedi a go dira gore mmadi a kganyoge go bala go tšwela pele go kwa gore a na bašemane bao ba bannyane, bao ba ipitšago gore ke bona 'ditau digohlodi tša lewa le bomahlwabadibona', gabotsebotse ba ile go feletša kae ka gore ke moo ba re ba tlogetše ditiro tšeo tša bona tša go se loke. Ditaba tše di hlalošwa ka

botlalo, ka tsela yeo Lebopa o di diriša fela go diegiša nako e le gona go godiša maatlakgogedi a kanegelokopana yeo.

* Poledišano

Groenewald (1991:49) ge a hlaloša kgopolo yeo o re:

Ka lehlakore(ng) le lengwe poledišano ke tebelelo ("viewpoint") ye e itšego ye bohlokwa, ka gobane e emela mmakgonthe, nnete, ke polelo ye e lego therešo/nnete. Ga se polelo ya mongwadi goba molaodiši ye a e šomišago ge a laodiša ditaba tše di lebanego le therešo/nnete. Poledišano ke therešo ye e sokologilego.

Thobakgale (1996:95) ge a tlaleletša tlhalošo yeo ya Groenewald o laetša gore ka poledišano mongwadi o fetola tebelelo ya gagwe. Ke go re, ditaba tšela a bego a di laodišetša mmadi bjale di anegwa ke moanegwa. O tšwela pele gona letlakaleng leo go bontšha gore polelo ya moanegwa e na le nnete go feta ya mongwadi ka gore yena o be a le gona ge go direga ditaba tšeo; di be di mo ama. Gomme ka go realo go ka thwe go na le phapano gare ga tebelelo ya mongwadi le moanegi, ka gore ge moanegi a hlaloša, o bolela ditaba tša kgonthe. Ka mantšu a mangwe o bolela ka mo ditaba di lego goba di bilego ka gona.

Ditlhalošo tša borateori ba di šupa taba ye kgolo ye bohlokwa mabapi le poledišano. Taba yeo, ke gore, poledišano ge e tšwelela mo sengwalong, ke karolo ya bonnete. Ke gore ge go tšewa poledišano yeo e tšwelelago mo go kanegelokopanatseka ye, polelo yeo ga se ya molaodiši. Aowa! Ke moalodiši a tsopola nnete. Molaodiši o tsopola nnete yeo ka go re:

"E le gore ona a hwetšwa kae ona manaka ao?" Ranti mogwera wa ka a botšiša a beakanya kepisana ya gagwe yeo a

sa bago a e tšola le ge re be re le ka ntlong.

"Taba ke yona yeo bana ba ka," gwa bolela Sebata a ingwaya seledu sa gagwe sa go nona, "ke ka fao mahlatse e lego a bao ba a hwetšago manaka ao a ditšhukudu. Ge le ka a hwetša la ba la kgona go fihla moo re tla kwanago gore a fihle gona le tla ba le tšhelete yeo le sa kago la lora go ka ba le yona goba go e bona e sa le le belegwa. (Letl.65).

Poledišano ye ya boJoe le Sebata ke phetogotebelelo ka gore taba yeo ba e bolelago ke nnete. Polelo ye e tšwa melomong ya bona e sego molomong wa molaodiši. Gomme rena babadi re bona nnete yeo ka mahlo a rena. Seo se nape se dire gore poledišano yeo e be le maatla ka gore ga e re foraforetše, eupša e tiiša le go nepiša bohlokwa bja kgwebo yeo ya manaka a ditšhukudu ba bolelago ka ona. Poledišano yeo e godiša letšhogo leo le lebanego le thulano ka gore re tseba gore batho bao ka moka ke ba bašoro. Bošoro bjoo bo lemogwa ka : (a) Sebata o nyaka manaka ka pela mola a tseba gabotse gore ga go bonolo go a humana; (b) o ba lemoša di tloga fase gore ba se leke mahlajana ba loma maphodisa tsebe ka morero woo gobane ge ba ka dira bjalo ba tla lewa ke phiri pele ba ka lemoga gore go direga eng. Polelo yeo e a tšhoša ka gobane e bontšha bošoro. Gomme go bea boJoe magahlanong a ditsela, ge ba tloga fao ga gagwe Themba o ba fa R70 000. Se se dira gore ba tloge fao ba le bothateng bja gore ba gapeletšega go phetha mošomo woo go rata le go se rate. O ba fegile lefateng ka gore o fetotše tebelelo ya gagwe. Ka gona mongwadi o dirišitše (thekniki yeo ya) poledišano go gatelela bošoro bja Sebata. Gomme bjona o bo tšweletša ka go diegiša nako ka poledišano yeo. Tabakgolo e le go godiša maatlakgogedi. Maatlakgogedi ao ke a go tšhoša moo go lebanego le thulano. Thulano yeo e lebane le sephiri. Ge sephiri seo se utologa, mmadi o a homotšega ka gore o itswalanya le balwantšhwa, mola a thabela go bona toka e phethagala ka go swarwa ga Sebata.

Ge go rungwa go ka thwe maatlakgogedi a ditiragalo tša kalotaba a thoma go thulano ya gare ga go se loke (boJoe) le go se loke (Sebata). Thulano yeo e lebane le go amogwa manaka a ditšhukudu ga boJoe. Yona thulano yeo e lebane le moko wa ditaba: **go tšhoša le go homotša**. Go fihlelela seo mongwadi o dirišitše thekniki ya go diegiša nako le ya poledišano ge e le thekniki ya phetogotebelelo go tliša maatlakgogedi. Thulano yeo e lego gona, e lego yeo e lebanego le sephiri, e rarollwa ka go utolla sephiri. Kutollo yeo ya sephiri yeo e dirago gore molwantšhi (Sebata), yena yo a lebanego le go tšhoša a swarwe, le gore balwantšhwa ba sokologe, e homotša mmadi ka ge a itswalanya le balwantšhwa.

Bjale go tla hlokomelwa elemente ya tikologo.

6.5.1.4 Tikologo : Bomahlwabadibona.

*** Nako**

Nako e ile go arolwa ka dikarolo tše tharo tšeo: ya tshwanelo, ya atmosfere le ya seka.

(a) Nako ya tshwanelo

Nako ya tshwanelo mo kanegelongkopanatseka ye Lebopa o e tšweletša ka go hlagiša ditiro tšeo di hlalošago gore nako ye ke **ya sebjalebja**. Kgale batho ba be ba phela ka go tsoma diphoofolo nepo e le go bolaya gore ba hwetše nama ya go iphediša. Eupša nako ye re bego re le go yona le mongwadi, nepo ya go tsoma diphoofolo tša naga ga se yeo. Nepo ya gona ke go tsomana le tšona go tlo rekiša ditho tša tšona. Go tliša seo mongwadi o re:

Sebata o re hlaloseditše gore o reka a rekiša dilo ka mehuta ya tšona ... Ge e le bjale o itokišeditše go lefa tšhelete ye ntši ge

a ka hwetša manaka a ditšhukudu, ga go kgathalege gore ba tliša a makae. (Letl.64).

Ditiragalo tšeo ke tša sebjalebjaale moo go tsebegago gore kgwebo e tomotše mahlo. Ga go kgathalege gore motho o reka eng a rekiša. Kgang ke ge tšhelete e tsena a kgona go iphediša. Ka fao ditiragalo tšeo tša go tsoma diphoofolo tše bjalo ka ditšhukudu le go di bolaya gomme gwa tšewa manaka a tšona a rekišwa gwa hwetšwa tšhelete, ke ditaba tšeo di tiišago gore nako yeo ke ya sebjalebjaale.

(b) Nako ya atmosfere

Mongwadi ge a hlaloša nako ye o re:

Bošego bo fihlile, go thoma go lla maribiši le baopedi ba bangwe ba bošego (letl.73).

Nako yeo ya bošego ka ntle ga gore ke ya maribiši le dibatana tše dingwe tša bošego, e a boifiša. Mongwadi o kgethile nako yeo go tliša moya wa go boifiša le go tšhoša. Tikologo yeo ya Paradiseville e ka gare ga dithaba le dithokgwa. Ge bošego bo goroga leswiswi le aparela mo gohle lefelo leo le fetoga nkokoi. Pele ga ge motho a ka tšhošwa ke mello ya diphoofolo ka mehuta ya tšona, leswiswi le le bago moo ke lona le oketšago go boifiša le go tšhoša. Ge mampša a bogale le bahlapetši ba kgorogela le go dikanetša boJoe, moya go foka wa letšhogo fela. Go gopola gore ke leswiswing, dithabeng le gona ka gare ga dithokgwa le mampša a bogale, go gatsetša madi a mmadi. Ka gona bošego bjoo bo bjala letšhogo leo e lego gore le sepelelana le moko wa ditaba: bošoro. Sebata o dula ka gare ga dithaba, dithokgwa le dimpša tše bogale, gomme ke bošego. Seo se tliša moya wo mongwe wa go boifiša go mmadi.

(c) Nako ya seka/seswantšho

Nako yeo ya seka/seswantšho ga e gona mo go kanegelokopanatseka ye ka ge e sa tšweletšwe gabotse.

*** Felo**

(a) Mafelo a tshwanelo

Mongwadi o dirišitše mafelo a magaeng a sebjalebjae, ditoropong le dithabeng. Ka mantšu a mangwe go ka thwe mafelo ao a tshwanelo a hlakahlakane. Nepo ya mongwadi ke go gatelela bošoro bja boSebata. Baanegwa ka moka ga bona ba feta ditoropong ge ba eya magaeng; mola ba nyakana/tsomana le mahumo ao a bona ka gare ga dithokgwa le ka gare ga dithaba.

(b) Mafelo a atmosfere

Go yo tsopolwa mehlala go bontšha mafelo ao.

*** Ka "kgolegong" ya Sebata.** Ge Sebata a fihlile le boJoe kua go la Acorhoek o ba beile ka gare ga ntlo yeo ba ilego ba lemoga gore o ka re e šomišwa go golegela batho. Yona e be e se na mafastere. Ba be ba no kwa medumo ya ka ntle le batho bao ba bego ba fela ba feta fao kgauswi ba bolela Sepulana. Go re ka ntle go be go na le eng, ba be ba sa tsebe. Ba bone fela ka seedinyana gona fao mojako gore bo sele; le bona batho bao ba bego ba putlaputla ka ntle. Ge e eba mantšiboa motho tsoko a tla a swametša onfolopo ka fase ga lebati a re ge e le gore ba sa phela ba ka no bula lengwalo leo. Ka go le lengwe mmadi a gopole gore ba sa le ba eba ka fao diiri tša go feta 20 ntle le dijo goba meetse. Seedi ka moo e be e le sa mohlagase woo o bego o thumašitšwe. Lengwalo leo le be le ba fa taelo ya gore ba loge leano

la go tšwa ka fao gore ba tšhabe, go sego bjalo ba tlile go hwela ka fao ka ge ntlo yeo e tlile go lala e wetšwe ke kotsi. Atmosfere ye ke ya go tšhoša. Yona e lebane thwii le bošoro bja Sebata le go nyalelana le moko wa ditaba: bošoro le go tšhoša.

* **Paradiseville:** Legae le la Sebata, le be le le ntlhoraneng ya thaba. Tsela ya go ya gona e itateditše godimo ga thaba mo o ka gopolago gore ke tšhika ye e lego mmeleng wa kgomo. Ke godimodimo mo e lego gore motho ge a le fao o bona dilo ka moka tša kua fase, ke re le tšona dikoloi tše di tlogo di sa le kgole. Ka ntle ga go ba godimo ga thaba, legae leo le dikaneditšwe ke sethokgwa sa mašohlošohlo ka gohle. Ka tebelelo ya mahlo lefelo leo le a tšhoša. Mongwadi o dirišitše leina leo go godiša maatlakgogedi ka ge go tsebega gore parateising ke moo go phelwago ka go ipshina le go iketla. Mmadi o nyaka go kwa tša lefelong leo ka ge go bontšha Sebata a dutše manongonongong le mononong. Mathomong legae leo le tšweletša moya wa go tšhoša eupša ge mmadi a batamela kgauswi le rotoša moya wa go dumiša ka ge go bontšha o ka re go iketlilwe ka ge go bonwa mapatlelo a kolofo, thenise le dipapadi tše dingwe.

(c) Mafelo a seka/seswantšho

Mafelo ao a emelwa ke Paradiseville. Leina leo ka ntle ga gore Lebopa o le dirišitše ka nepo ya go godiša maatlakgogedi, le dirišitšwe gape ka tsela ya kgegeo. Parateising ke moo go phelwago ka go iphsina le go iketla. Efela ye 'parateisi' ga se yona yeo mmadi a e tsebago. Ga se yona ya nnete. Ye ke 'parateisi' yeo badudi ba gona ba bolotšwago ka lebolela la nose ya semana. Ba ja nta ba šeba ka legai. Batho bao ba 'heleng' ya mono lefaseng; ka gore yoo a lekago mathaithai a go tšhaba o kgakgauthwa ke dimpša tše bogale tše di tletšego lefelong leo. Goba go sego bjalo, o rwalwa ka helikoptara gomme ya re e le godimo o kgoromeletšwa ka ntle moo a yago go

wela ka letamong la dikwena tše bogale, gomme a feleletša a le 'parateising' ka mpeng ya kwena. Paradiseville ye ke seka seo se emelago go se loke. Ditiro tše di dirwago moo ke tša go se loke, ka batho ba go se loke. Ka gona mafelo a atmosfere a fetoga a seka ka baka la ditiragalo tše di diregago fao e lego tša go se loke.

Go ahlaahlilwe nako ge e arotšwe ka dikarolo tše tharo e lego nako ya tshwanelo, ya atmosfere le ya seka/seswantšho. Kanegelokopanatseka ye e laeditše ge e se na nako yeo ya seka. Go lekotšwe gape le felo ge e le mafelo a tshwanelo, a atmosfere le a seka. Felo go ka fetoga go ya ka ditiragalo tše di diregago fao. Lebakeng le go tla re, re hlokomele kokwane ya tšwetšopele.

6.5.2 Tšwetšopele

Ge go sekasekwa tšwetšopele ya **Bomahlwabadibona** go yo latelwa lona lenaneo leo le dirišitšwego ge go sekasekwa **Ntlo ya monna yo mongwe**, e lego

- Kakaretšo ya diteng tša tšwetšopele
- Tlhalošo ya dithekniki
- Tirišo ya dithekniki.

6.5.2.1 Kakaretšo ya diteng tša tšwetšopele

BoJoe ba a swarwa ba dula kgolegong tekano ya ngwaga. Matsatši a mararo ge ba seno lokollwa ba etelwa ke baisesa tsoko ba bane kua Zone 4 Seshego. Baisesa bao ba ile ba ba laela go lebala ka manaka a ditšhukudu le go hlwa ba nyakišiša gore na a feletše kae. Ka letšatši le le latelago Joe le Ranti ba hlwele ba itokišetša go yo bonana le Sebata ka ditiragalo tše. Mantšiboa ba rwalagana ba leba Themba. Ba fihlile fao ba hloka Sebata. Ka le le latelago ba ile ba sebotšwa gore ba mo nyakele gaSeleka. Ba ile ba leba fao; eupša ba

šupša Beauty le Shongwane gomme mafelelong ba fetša ba le George's Valley moo Sebata a bego a rekile polasa gona. Yona e be e bitšwa **Paradiseville**. Lefelo leo le be le le godimo ga thaba ka gare ga dithokgwa tša go tšhoša ebile le sa tsenege. Ba letile leswiswi la swara gomme ba leka go šwahlela ka fao ga Sebata. Bahlapetši le dimpša tše bogale di ile tša ba swara ba se ba ye kae. Bona ba ile ba išwa go Sebata yoo a ilego a laela gore ba fiwe dijo morago ga poledišano ye kopana ye boima. Go tloga moo ba laelwa go namela le Sebata helikoptara le ge e be e le bošego bjalo. Ba fofile bjalo a eta a ba botša dilo tše ntši le gore ge a rata a ka ba lahlela ka lefelong la gagwe moo a ruilego dikwena tše bogale. Helikoptara e ile ya kotama Acornhoek moo ba ilego ba hlahllelwa ka lefelong leo le bego le bontšha Sebata a le šomiša bjalo ka 'kgolego'. Morago o ile a ba romela onfolopo yeo ka gare go bego go na le ditšheke tše pedi. Ya mathomo e be e le ya diranta tše milione mola ya bobedi e be e le ya dikete tše mmalwa fela e dirilwe seo go thwego ke **post-dated cheque**. Helikoptara e ile ya sepela. Ba robetše ka fao ba be ba hlwa ka tlala ye ntsho. Ge e eba mantšiboa motho a tla a swametša lengwalo leo go lona ba bego ba laelwa gore ba loge leano la go tšwa ka fao. Ge ba ka palelwa, gona ba ile go hwela ka fao bjona bošego bjoo. Ka mahlatse ba ile ba kgona go tšwa ka fao ba be ba tšea lori yeo e bego e beilwe ka fao ntle gomme ba ja fase. Tseleng ba ile ba thibja ke sefatanaga tsoko ka pele. Ka sefatanageng go fologile Kid Coward le Ralefatla yola a go ka a ba etela kua Seshego. Ntwa e ile ya tsoga gomme ka mahlatse boJoe ba ile ba fenywa ntwayo, ba be ba kgona go tšea sefatanaga sa baisesa ba ba tšhaba ka sona ba leba gae.

6.5.2.2 Tlhalošo ya dithekniki

Lebopa o dirišitše dithekniki tše mmalwa ge a rulaganya tšwetšopele ya kanegelokopanatseka ye. Gare ga tšona go yo nepišwa tše: Leboo, kgegeo le nepišo. Go yo hlalošwa fela tšeo di sego tša hlalošwa mo mathomong a karolo ye.

* **Leboo**

Leboo ke ge go boeletšwa ditiragalo nako le nako. Serudu (1992:30) o hlaloša gore leboo ke lereo le le šupago gore sereto goba kanegelo e theilwe godimo ga morero o tee wo o boeletšwago nako le nako ke mongwadi wa sereto goba kanegelo. Groenewald (1993:23) o hlaloša gore leboo ke thulaganyo ya ditiragalo tše di swanago ka go di latelantšha. Ge a tšwela pele gona letlakaleng leo o re gantši le boeletšwa gararo. La mathomo le la bobedi ke go gatelela kwano gare ga ditiragalo. La boraro ke sehloa: kwano e sa le gona, fela tiragalo yeo e fapana kudu le ditiragalo tše pedi tša mathomo. Phapano yeo e makatša mmadi, fela e na le maatla a go kgodiša le a go tiišetša ("motivate").

Seo tlhalošo yeo ya Groenewald e se šupago ke gore leboo le tiišetša tharollo ya tharano; le godiša maatlakgogedi, ebile le godiša bohlokwa bja ditiragalo tše di tlogo latela leboo leo la boraro.

* **Kgegeo**

Serudu (1992:28) o re kgegeo ke mokgwa wa go sotla motho yo mongwe ka go diriša kganetšo ya seo o ratago go se tšweletša. O tšwela pele gore mo dingwalong mongwadi a ka diriša mantšu ao tlhalošo ya ona e fapanago le tlhalošo ye a ratago gore mmadi a e bone. Ge a tlaleletša le go ruma kgopolo yeo Gerritsma (1995:51) o re kgegeo ke:

Goedmoedige spot. We onderscheiden:

1. Verbale ironie: het omgekeerde zeggen van wat bedoeld wordt;
2. Situationele of non-verbale ironie;
3. Romantische ironie of zelf-ironie.

Seo Gerritsma a se šupago ke fela gore ge mongwadi a šomiša kgegeo, go na le seo a ratago gore mmadi a se bone. Ke ka fao a rego go na le mehuta yeo

ye meraro ya kgegeo.

Bjale go yo lekolwa ka fao Lebopa a dirišago dithekniki tšeo.

6.5.2.3 Tirišo ya dithekniki tša tšwetšopele

Go yo hlokomelwa ka moo dithekniki di lebanego le baanegwa, ditiragalo, nako le felo. Dithekniki tšeo di tlo laetšwa ka moo di šomišitšwego go tšweletša moko wa ditaba; go tšhoša le go homotša, ka gona. Ka dithekniki tšeo mongwadi o godiša thulano gare ga bolwantšhi le bolwantšhwa. Kalotaba ya kanegelokopanatseka ye e felelela ge boJoe ba swarwa ba eya kgolegong ba bile ba lokollwa ka morago ga tekano ya ngwaga.

* Leboo

Ge go hlalošwa kgopolo ye go boletšwe gore leboo ke thulaganyo ya ditiragalo tše di swanago ka go di latelantšha. Le ka boeletšwa **gararo**. Leboo **1** le **2** ke go gatelela kwano gare ga ditiragalo. Leboo **3** le ge le kwana le maboo ao a mabedi a mathomo, lona le fapana nao ka gobane le lebane le sehloa. Mohlala go tšwa kanegelongkopanatseka ye šo:

Leboo 1: BoJoe ba rile ba sa iketlile ka ntlong ya malome'agwe kua Seshego Zone 4 ba etelwa ke baisa tsoko.

"**Shut up!**" O mang wena o rego tlwee tlwee?" gwa bolela yo mongwe wa bona batho bao ... "Ge o sa tswalele molomo wo ke tla go tswalela wona mošaa," a bolela a betha Ranti ka letswele. (Letl.70).

Leboo 2: BoJoe ba swarwa ka Paradiseville gomme ba fetišetšwa Acornhoek. Mafelong ao ka bobedi ba tšhošetšwa ka go bethwa le polao.

"Dula fase, ge o ka leka mathaithai o hwela gona fa." O realo Sebata o ka re ga go a direga selo. (Letl.73).

le

Molaetša o be o re botša gore ... bošegong bjoo ge eba re sa le ka fa ntlwaneng yeo gona re paletšwe gobane bošegong bjoo go tla ba le kotsi. (Letl 75).

Leboo 3: BoJoe ba lwa le Kid Coward le Ralefatla.

Kwano ke go re: Leboo 1 le 2 a gatelela gore boJoe ba be ba tšhošetšwa ka go bethwa le ka lehu. Leboo 3 le fapana le maboo ao ka gore lona ke sehloa sa maboo ao. BoJoe ga ba sa tšhošetšwa eupša ba lebane le lehu ka mahlong ka gore atmosfere yeo mongwadi a e tšweletšago fao ya bošego, mo ba šupilwego ka dithunya, e tšhoša go feta ditiragalong tšeo tše pedi tša mathomo. Ntwa ye e tsogilego fao e a tšhoša.

Gomme go tiiša go tšhoša fao Joe o re:

Ke kwele monna wa go beola hlogo a tsetla ka kwešiša gore Ranti o šogana le yena. Ke ile ka tšhoga ge ke ekwa sethunya se lla... Ge ke potela ka kua thoko ke hweditše Ralefatla a sa šupile Ranti ka sethunya, Ranti a rapaletše. Mabone a lori ka gore a be a tuka a ntaeditše gore moisa yoo Ranti o tšwa madi molomong. (Letl.76).

Ka fao, phapano ya leboo 3 le maboo 1 le 2 e tšhoša mmadi, efela e na le maatlakgogedi. E a kgodiša le go tiišetša maboo a mabedi ao. Seo se tiišetšwago ke leboo leo ke gore boJoe ba be ba tšhošetšwa, bjale ga ba sa tšhošetšwa, eupša ba lebane le ntwale lehu. Ke ka fao go thwego leboo 3 le lebane le sehloa.

Thekniki ye e bohlokwa ka gore ka yona Lebopa o nontšha ditiragalo. Ka yona o nyaka go gatelela go tšhoša (bošoro bja Sebata) ka ge kanegelokopana ye e le ya **botseka** gomme e lebane le **go tšhoša le go homotša**. Ditiragalo tšeo go thoma ka ya mathomo di a tšhoša gomme di fihla sehloeng ge bjalo go lwewa ebile go ntšhitšwe dithunya. Mmadi o re mola a beilwe gona fao malekelekeng pelo ya gagwe e rotha madi. O a homotšega ge a bona boJoe ba fenyha dikgoroto tšeo ba bile ba di tšeela le sona sefatanaga.

* **Kgegeo**

Kgegeo yeo e lebanego le tirišo ya mantšu ke ge mongwadi a fetola seo se bolelwago ke mantšu ao. Lebopa le yena o gatelela kgegeo ka ditaba tše mmalwa. Gare ga tšona ke: tirišo ya maina, poledišano le atmosfere. Tirišo ya leina le, **Paradiseville** le ge e šetše e boletšwe ge go sekasekwa kalotaba, e bohlokwa ka gore ka go diriša leina leo mongwadi o gegea babadi ka go tseba gore lefelo leo ga se yona parateisi ya nnete yeo e bolelwago ke Bibe, eupša ke heleng moo e lego dillo le ditsikitlano tša meno. Ke kgegeo yeo e godišago kotsi ye e lebanego le lefelo leo.

Ka poledišano ye e bago gona gare ga boJoe le Sebata gona fao Paradiseville, mongwadi o sa godiša letšhogo la mmadi. Sebata o re go boJoe:

"Ba lekile ba bantši ba paletšwe." O ile a homola o ka re o lebeledišiša taba ye gabotse ... (Letl.74).

"Aowa hle Sebata, bjale molato wa rena ke eng ge o re tliša fa?" (Letl.74).

"Ke nyaka go le ntšha mereba ka gore le be le leka go ntšhošetša ka dipolelo." (Letl.74).

Gomme go godiša letšhogo la mmadi le le lebanego le leboo 3 mongwadi o diriša **bošego** bjalo ka nako ya atmosfere. Ditaba tše di diragalago mo Paradiseville bošego di tšhoša go feta ka fao mmadi a ka gopolago ka gona. Gomme boJoe tseo ba di bone ka a bona mahlo. Ka fao mmadi o ba kwela bohloko. Bošego bjo bo bohlokwa. Bo dira gore Paradiseville e nape e tšhoše le go fetiša. Ka go dira bjalo mongwadi o goketša mmadi gore a bone a nyaka go bala go iša pele le pele.

* **Nepišo**

Lebopa o fetola nepišo gomme seo se dira gore a kgone go tšwetša pele go tšhoša (bošoro bja Sebata). O dira gore baanegwathuši : Kid Coward le Ralefatla, ba nepiše ditiro tša moanegwathwadi (Sebata). Ka ditiro tša baisana bao boKid Coward tseo di lebanego le leboo, Sebata o a nepišwa. Ba bontšha ditiro tša bošoro. BoKid Coward ba bontšha bošoro. Ka fao bošoro bja Sebata ga bo tšwelele ka yena mong eupša ka bathuši bao ba gagwe boKid Coward. Ke ka lebaka leo go bolelwago ka **phetogonepišo**, ke gore, ditiro tseo di tšwelela ka Kid Coward le Ralefatla, bao e lego babolai ba ka mehla, e sego yena Sebata. Ralefatla o re:

"Kganthe ke le boditše eng bašaa? Lehono le tla tseba Mmopi wa lena pele masa a esa. Ke tshepa gore le tla fihla legodimong e sa le ka matlagosa." (Letl.76).

Ka go hlaloša ditiro tša Sebata ka go široga, Lebopa o gatelela bošoro bja Sebata. Poledišano ye e lego gona gare ga boJoe le boKid Coward ke ya go bontšha bošoro bja Sebata. Ge boJoe ba etšwa ka ntlwaneng yeo Sebata a bego a e diriša bjalo ka kgolego, mmadi o a homotšega; eupša ge ba thoma ba kopana le ntwala le dithunya, mmadi o bona gore ba lebane le lehu gomme letšhogo le golela godimo.

Dikokwane tšela tša mafelelo, e lego sehloa le tlemollohuto, di a latela.

6.5.3 Sehloa le tlemollahuto

Sehloa le tlemollohuto ya kanegelokopanatseka ye di swaragane. Go no swana le kanegelokopanatseka yeo ya **Ntlo ya monna yo mongwe**, le gona mo go sa fela go tšwelela thekniki yeo ya **boiphoro** ge go lebelelwa sehloa. Ge ntwaga ga boJoe le boKid Coward e felela, o ka re mmadi o fihlile sehloeng. Nnete ga go bjalo ka gore bao ba fentšwego, ke go re, boKid Coward, ga se bona moanegwathwadi (molwantšhi - Sebata), ke bona baanegwathuši. Molwantšhi ke Sebata. Ke yena mahlo a mmadi a mo tseparetšego. Mmadi o nyaka go bona gore na o feletša kae? Ka gona, se se laetša gore ka morago ga ntwaga yeo go sa na le maatlakgogedi. Le ge boJoe ba tšere tšheke ya diranta tše milione ba e išitše pankeng gomme ba abetše ba sekhwama sa **Save the Black Rhino Campaign** tšhelete yeo, gomme ba rile ge ba iša tšheke yeo ya diranta tše dikete tše mmalwa ba hwetša akhaonto e tswaletšwe, seo ga se fediše maatlakgogedi. Mmadi o sa nyaka go bona gore a na Sebata o yo feletša kae ka gore lenaneotlhophangwalwa (moakanyetšo) le rile: o ya fase mafelelong gomme ebile mmadi ga a itswalanye le yena. Ge mmadi a itemogela gore maphodisa a utolotše sehlopha sa banna ba go gweba ka manaka a ditšhukudu, le gore Kid Coward o swerwe ka lori e tletše manaka a ditšhukudu, gomme go kwala gore maphodisa a mohlaleng wa Sebata ka lebaka la go gweba ka ona manaka ao a ditšhukudu, mmadi o a thakgala. Sebata o ile fase ka baka la bofokodi (bošoro) bja gagwe. Ge a swarwa mmadi ga a mo kwele bohloko ka gore o swanetše go lefela melato ya bosenyi bjoo bja gagwe. Ka go le lengwe ge mmadi a lemoga gore boJoe ba sokologile ebile ba tsena kereke, o itswalanya le bona. Bona le ge ba ile ba dira tša go se loke kua morago, ba ile ba lefela melato yeo ya bona ka go ya kgolegong. Ke ka fao re ba amogelago ka gore ba lefile melato ya bona, gomme le go se loke ga bona go sa fela go fetwa ke fao ga Sebata.

6.6

Kakaretšo

Ge go tsinkelwa thulaganyo ya **Bomahlwabadibona** go thomilwe ka go lekola thaetlele yeo. Go gateletšwe gore e šupa mediro ya boJoe le Sebata, gomme e lebane le **go tšhoša le go homotša**. Go boetšwe gwa lekolwa le moko wa ditaba wa kanegelokopanatseka yeo, e lego: **bošoro: go tšhoša le go homotša**. Go lekotšwe le lenaneotlhophangwalwa. Ka lona go sekasekilwe dimelo tša balwantšhwa (Joe le Ranti) le molwantšhi (Sebata) ka go latela tshepedišo ye e itšego, e lego ya: tlhalošo ya mongwadi, polelo le ditiro tša moanegwa, tšeo baanegwa ba bangwe ba di bolelago ka moanegwa yoo le bohlokwa bja leina la moanegwa moo go lebanego. Morago ga tšeo go gateletšwe ditiragalo tša kalotaba. Go gateletšwe gore thulano mo go kalotaba e gare ga lehlakore le tee la bophelo, e lego: **go se loke**. Gomme go tliša maatlakgogedi a ditiragalo tšeo mongwadi o dirišitše dithekniki tše: go diegiša nako le poledišano ge e le thekniki ya phetogotebelelo. Go gateletšwe gape le tikologo (nako le felo). Tikologo e laeditšwe ge e arotšwe ka ya tshwanelo, ya atmosfere le ya seka/seswantšho. Mo go tšwetšopele go gateletšwe kakaretšo ya diteng tša tšwetšopele, tlhalošo le tirišo ya dithekniki tše: leboo, kgegeo le nepišo. Go rumilwe ka go gatelela sehloa le tlemollahuto. Go gateletšwe kudu taba ya **sehloa sa boiphoro** seo se hwetšwago mo go kanegelokopanatseka ye, le gore bobedi sehloa le tlemollahuto di swaragane. Go swaragana moo ke gona go godišago maatlakgogedi go fihla mo mafelelong a kanegelokopanatseka ye.

KGAOLO YA BOŠUPA

7. PAPETŠO YA THULAGANYO

7.1 Matseno

Kgaolong ye go yo bapetšwa thulaganyo ya dikanegelokopanatseka tše pedi tše, **Ntlo ya monna yo mongwe le Bomahlwabadibona**. Papetšo yeo e yo thewa godimo ga thulaganyo. Go yo hlokomelwa dintlha tše di fapanago, e sego tše di swanago. Thulaganyo yeo ge e bapetšwa go yo hlomelwa:

1. Moko wa ditaba.
2. Thaetlele.
3. Lenaneotlhophangwalwa (moakanyetšo).
4. Dielemente tša kalotaba.
5. Tšwetšopele.
6. Sehloa le tlemollahuto.
7. Bohlokwa bja papetšo yeo.

7.2 Moko wa ditaba

Moko wa ditaba wa **Ntlo ya monna yo mongwe** o lebane le **sephiri**. Go tloga mo mathomong mongwadi o re utela sephiri ka go hlaloša ditaba ka go široga. Tumo o tšweletšwa e le motho wa mehleng yo a se nago sa gagwe, gomme a lokile. Ka thoko ye nngwe Shadi o tšweletšwa e le motho wa maemo ka ge a na le ditšhelete, gomme a bontšha a lokile ka ge a tlaišwa ke Vincent monna wa gagwe. Ka ntle ga fao, Shadi o na le mogwera wa go loka wa leago e lego Pheladi yoo a phelago a mo kgothatša godimo ga matshwenyego a gagwe le go mo kgala ge a etšwa tseleng. Ka go bapetša

Shadi le Tumo gotee le Pheladi ba go loka, mongwadi o utela mmadi semelo sa nnete sa Shadi ka gore go bonwe Vincent e le yena wa go se loke. Ditiro tšeo tša Vincent tša go se loke le go tšweletšwa ga Tumo le Pheladi bao ba lebanego le lehlakore la go loka, go godiša go utwa ga sephiri seo go fihla ge mo mafelelong sephiri seo se utologa. Ka gona mongwadi ga se a nepiša semelo sa Shadi, eupša o se hlalošitše ka go široga go uta sephiri seo se lebanego le moko wa ditaba.

Ka go le lengwe re hwetša moko wa ditaba wa **Bomahlwabadibona** o lebane le **bošoro : go tšhoša le go homotša**. Seo mongwadi a se dirago ke gore go tloga mo mathomong a kanegelokopanatseka yeo, tšeo Joe a di laodišago ke ditaba tšeo di lebanego le go tšhoša. Di lebane le go tšhoša ka gobane ditiro tšeo tša bona di sepelelana le bošoro. Ka ge e be e le ditsotsi ba utswa, go molaleng gore ge motho a be a ka ba kgakganesetša ba sa utswa, gona ba be ba ka mo dira ditaba tša bošula. Ka fao, boJoe ke batho ba bašoro. Ka go le lengwe ge re kopana le Sebata gomme Joe a re laodišetša gore na yo Sebata ke motho wa mohuta mang, re kwa re tšhoga. Mmadi o tšhogela boJoe gotee le batho bao ba ka kopanago le Sebata mo bophelong. Sebata ke yo mošoro. Ke mmolai. O bolaya ditšhukudu a tšea manaka a a rekiša a hwetša tšhelete a ikhumiša. Batho bao ba thulanago le tshepedišo ya gagwe ya bophelo, ba lewa ke bjelele. Bangwe ba a tlaišwa, mola ba bangwe ba lahlelwa ka letamong la dikwena tše bogale ba phela. Gomme go gatelela bošoro bjoo bja Sebata, mongwadi o laetša Sebata a dula **Paradiseville**. Polasa yeo e ka gare ga dithaba. Legae la gagwe le agilwe ntlhoreng ya thaba gomme le dikaneditšwe ke sethokgwa sa go tšhoša. Ge e eba bošego gona ga re sa bolela. Lefelo le ke parateisi ya kgegeo ka ge e se yeo ya ka Bibeleng, eupša e le heleng moo bana ba batho ba tlaišwago le go kwešwa bohloko ke Sebata.

Ditiragalo tša kanegelokopanatseka ye go tloga mathomong go fihla mafelelong, e ka ba tša go lebana le boJoe goba Sebata, ke tša bošoro le go

tšhoša. E dio ba fela gore tšeo tša bošoro bja boJoe di ka fasana ge di bapetšwa le tšeo tša Sebata, efela le tšona di a tšhoša. Seo se homotšago mmadi ke fela ge boJoe ba sokologa mola Sebata yena a swarwa.

Ge go bapetšwa moko wa ditaba wa dikanegelokopanatseka tše pedi tšeo, go lemogwa gore dikanegelokopanatseka tšeo di bolela ka ditaba tše pedi tša go fapana. **Ntlo ya monna yo mongwe** e bolela ka ditaba tša go lebana le **sephiri**, mola **Bomahlwabadibona** e bolela ka ditaba tša go lebana le **bošoro: go tšhoša**. Seo se laetša gore dikanegelokopanatseka tšeo ke mehuta ye mebedi ya dikanegelokopanatseka, gomme go laetša gore Lebopa o kgethile dithaetlele tšeo ka nepo ye e itšego.

7.3

Thaetlele

Thaetlele ya kanegelokopanatseka yeo ya mathomo, **Ntlo ya monna yo mongwe**, ke thaetlele yeo e sego ya felela. Go se felele moo ga yona ke tebanyo ya mongwadi gore a kgone go nepiša moko wa ditaba, e lego sephiri. Sephiri seo se tliša maatlakgogedi a gore mmadi a nyake go balela pele le pele gore a kgone go utolla gore gabotse mogobošwa yoo a lebanego le sephiri ke mang. Ge mongwadi a ka be a dirišitše thaetlele yeo e feleletše, gona ditaba tšeo di bego di tla be di bolelwa fao, e be e tla ba dišele. Thaetlele yeo ge e feleletše e re **Ntlo ya monna yo mongwe ga e na boroko**. Go boletšwe ka thaetlele ye ge go be go lebantšhwa dikokwane tša thulaganyo le dikanegelokopanatseka tšeo mo kgaolong ya bone. Go boletšwe gore ge e feletše bjalo e šupa gore ge monna a šalela a tšwela motse goba a o katoga go na le seo a se tšhabago. Gomme seo a se tšhabago ka fao motseng, se tsebja ke mosadi wa lapa leo, ke sephiri sa gagwe. A ke re le Sepedi se re: Letsobe ge le sa swe le na le setlang se setala ka gare? Ka fao monna yo a tsenago ka lapeng a le hwetša le agilwe, o swanetše a ipotšiše dipotšišo pele gore a mong wa lona o le tlogeletše eng. Polelo yeo ya thaetlele yeo ya go

se felele ya go lebana le sephiri e lebišitšwe pele go Vincent gomme morago ya buša ya lebišwa go Tumo.

Thaetlele yeo ya go felela ga e na sephiri. Ke ka fao mongwadi a kgethilego go diriša yeo ya go se felele gore a kgone go nepiša ditaba tšeo tša sephiri.

Ge e le thaetlele yeo ya bobedi, **Bomahlwabadibona**, yona e hlaloša di tloga fase gore ditaba tšeo go yago go bolelwa ka tšona fao ke tša mohuta mang. Ke gore, thaetlele yeo ga e na sephiri. Yona e laetša gore felo fao go bolelwa ka batho ba go phela ka mathaithai gomme e le ba bašoro. Gomme ke nnete boJoe ke batho ba mathaithai ba bašoro le ge e le gore bošoro bja bona bo sa fetwa ke bjoo bja Sebata. Ka mantšu a mangwe ke bona dibatana ge ba bapetšwa le Sebata. Ditaba tša kanegelokopanatseka yeo go tloga mo mathomong ke tša bošoro le go tšhoša. Ga se di raragane mo thulaganyong ya tšona. Seo mongwadi a se dirilego ke fela go diegiša kutollo ya sephiri seo sa go lebana le bošoro bja baanegwathwadi gore ba yo feletša kae ka bošoro bjoo. Go diegiša nako fao go godiša maatlakgogedi. Mmadi o gapeletšega go bala go fihla mafelelong.

Ka gona ge dithaetlele tše pedi tše di bapetšwa di tšweletša mehuta ye e fapanego ye mebedi ya dikanegelokopanatseka. Ka go laodiša ka ga ditaba tšeo tša go lebana le sephiri, kanegelokopanatseka yeo ya **Ntlo ya monna yo mongwe** e napile e wela mohuteng wa tša: **Leina la mogobošwa/mmolawa ke sephiri**. Ka go le lengwe, ka lebaka la go laodiša ka ditaba tša bošoro le go tšhoša go tloga mo mathomong go fihla mafelelong moo mmadi a thomago a homotšega, e napile kanegelokopanatseka yeo ya **Bomahlwabadibona** e wela mohuteng wa tša: **Nyakišišo ya go fihlela mo mmadi a homotšegago**. Mohuta wo ke woo Groenewald (1993:34) a rego ke: **Nyakišišo ya go utolla sephiri**. Re ganana le taba yeo ya gore ke nyakišišo ya go utolla sephiri ka gore mohuteng wo wa dikanegelokopanatseka di tloga fase mo mathomong,

sephiri se a tsebega le bao ba amanago le sona. Seo se fihlelwago mmadi ke gore a na badirabošoro le bošula bao ba yo feletša kae. Ditiro tšeo di dirwago ke molwantšhi gantši go humanega e le tša go tšhoša di lebišitšwe go molwantšhwa. Ka gona mmadi o bala ka letšhogo la go nyaka go bona gore na ditaba di yo feletša kae. Ge mo mafelelong molwantšhi a eya fase ka go fiwa kotlo, gona mmadi o a homotšega. Ka fao nyakišišo ye e lego gona mo go kanegelokopanatseka yeo e lebane le go fihlelela go homotšega, e sego go utolla sephiri ka ge se se gona. Ka gona papetšo yeo e napile e re mehuta yeo e lebane le moko wa ditaba wa dikanegelokopanatseka tšeo. Ke go re, **Leina la mogobošwa ke sephiri** e lebane le **sephiri**, mola **Nyakišišo ya go fihlelela mo mmadi a homotšegago** e lebane le **bošoro**, go tšhoša le go homotša.

7.4 Lenaneotlhophangwalwa (moakanyetšo) ("design")

Ge go balwa dikanegelokopantseka tšeo tša Lebopa go tla lemogwa gore mongwadi ga se a diriše molwantšhwa wa letseka. O dirišitše molwantšhwa wa go emela ditiragalo tša lehlakore le le itšego la bophelo. Mo go **Ntlo ya monna yo mongwe** Tumo o emetše go loka, mola mo go **Bomahlwaba-dibona**, Joe le Ranti ba emetše go se loke. Seo se lemogwa ka go lekola dimelo tša baanegwa bao go ya ka lenaneotlhophangwalwa. Gomme lenaneotlhophangwalwa la dikanegelokopanatseka tše pedi tšeo le a fapana. Go fapana fao go tlišwa le go laolwa ke moko wa ditaba. Moko wa ditaba wa **Ntlo ya monna yo mongwe** o lebane le **sephiri**. Gomme sephiri seo se dira gore **molwantšhwa** ge a bapetšwa le molwantšhi go hwetšwe e le:

- Motho wa mehleng.
- O na le bofokodi.
- O ya fase.

Mola ka go le lengwe moko wa ditaba wa **Bomahlwabadibona** o lebane le **bošoro, go tšhoša le bošula**, gomme o dira gore **balwantšhwa** ge ba bapetšwa le molwantšhi, go hwetšwe e le gore, gore go be le tšona taba tšeo tša go tšhoša ka ge e le la: Ge o le nkwe ke lepogo, bona e be:

- Batho ba maemo
- Ga ba na bofokodi
- Ga ba ye fase.

Dimelo tšeo tša baanegwa bao di yo lekolwa ka botlalo gonabjale ge go hlokomelwa dielemente tša kalotaba ka mo fase ka ge dimelo tšeo di laolwa ke lona lenaneotlhophangwalwa le la rena.

7.5 Dielemente tša kalotaba

7.5.1 Baanegwa

Tekolong ya dimelo tša baanegwa tšeo di theilwego godimo ga lenaneotlhophangwalwa go utolotšwe diphapano tše di latelago:

Ntlo ya monna yo mongwe

* **Molwantšhwa** : Tumo
Ke motho :
-Wa ka mehla.

Bomahlwabadibona.

* **Balwantšhwa:** Joe le Ranti
Ke batho:
- Ba maemo

Lebaka ke gore Tumo o a ipalela ga a na sa gagwe. O šomela motho yo mongwe mola ebile a palelwa ke go ithekela tšeo pelo ya gagwe e di dumago. O ipolela pele ga Shadi gore o duma go bona ka letsatši le lengwe le yena a na le sa gagwe. Leina le lona le a hlaloša gore ke motho wa go duma. Ka fao mongwadi o le šomišitše ka tsela ya go široga gore le bonale o ka re ke motho wa go tuma, mola go se bjalo. Ka ge Tumo a duma ebile a šoma ka maatla, seo ke sešupo sa go ba motho wa mehleng ga gagwe.

- Wa bofokodi

Lebaka la gore go thwe Tumo o na le bofokodi ke gore ga a bohlale, o duma basadi ba banna ba bangwe, ebile ga a hlokomele. Ge a be a le bohlale o be a ka be a se a palelwe ke dithuto tša borutiši, o be a tla kgona go bona gore Shadi o nyaka go mo šomiša le gona go ba le ponelopele. Go ratana le Shadi a dutše a tseba

Maemo a bona ke a bohvirihwiri. Go thwe bjalo ka lebaka la gore ditšhelete, diaparo le difatanaga tšeo ba nago le tšona ba di humane ka tsela tša bohvirihwiri le go phediša malapa a batho ba bangwe boima le gabohloko. Ka fao, maemo ao a bona ga se a selo ka ge e le maemo ao ba a humanego ka bohodu.

- Ga ba na bofokodi

Lebaka ke gore, ge ba le bothateng ga ba tšhogele matolong. Ke ka fao ba kgonnogo go šwahla ka kgolegong ya Sebata ba be ba tšea lori ba sepela. Gape, ga ba re ka gore ba kgona go hlalefetša batho ba bangwe ka go ba tšeela ditšhelete ba no tšwela pele ba se lese. Gomme ditiro tša bona ka

gore o nyetšwe ebile o mo feta ka
mengwaga go laetša bofokodi bjo
bogolo.

*** Molwantšhi : Shadi**

Ke motho:

- Wa maemo

Go ba le maemo ga gagwe go
laetšwa ke go reka ka moo
mabenkeleng a dithoto tša theko
ya godimo, go sepela ka
sefatanaga sa mabaibai, go ba le
dikgwebo tše ntši tša go
fapafapana le gona go kgona go ka
inyakela boramelao ge a le
mathateng.

-Wa bofokodi

Lebaka le le dirago gore go thwe
Shadi o na le bofokodi ke go rata
tšhelete ga gagwe. Ka ntle le

mehla ba be ba di dira ka
bokgwari, ke ka lebaka leo ba
bego ba hloka rekoto
maphodiseng. Go se be le
bofokodi fao ga bona go godiša
bošoro bja bona.

*** Molwantšhi : Sebata**

Ke motho:

- Wa maemo

Lebaka la go ba le maemo ga
Sebata ke gore o na le
ditshelete tše dintši, difatanaga,
helikoptara, polase le dintlo tše
mmalwa go balwa le
Paradiseville. Maemo ao ga se
maemo a nnete ka ge e le
maemo a bohvirihwiri. Ke
gore dithoto ka moka tšeo a
nago le tšona o di humana ka
ditsela tša go se loke ka fao
maemo ao ga se a selo. Ga a
dumiše.

- Ga a na bofokodi

Go se be le bofokodi ga Sebata
ke gore mediro ka moka yeo e
amago bohvirihwiri bjoo bja

go rata tšhelete fao, Shadi o na le mona. Ga a nyake go abagana tšeo a bego le tšona le batho ba bangwe ka fao a sa kwešišego. Ke ka lebaka leo a lwago le Vincent a sa nyakego go mo hlakanela le lekgarebe leo la motlelara. Go feta fao bofokodi bjo bongwe bja gagwe ke gona go ba le pelompe. O tsenya Tumo mathateng gomme ga go seo a se dirago go mo ntšha moo mathateng.

gagwe o e phetha ka go šomiša boKid Coward. Ge bao ba eba mathateng yena o kgole le tšeo. Gape, ga a re go lemoga gore boJoe ba tšwele kgolegong a phophoroga, ke gore ga a dire tšeo di tla mo tsenyago mahlo a batho le maphodisa. O no dula a iketla tše o ka rego ga go direge selo. Seo se godiša bošoro bja gagwe gomme se tiiša tlhalošo ya leina leo la gagwe.

Diphapano tšeo tša dimelo tša baanegwa tšeo di utolotšwego ka go latela lenaneo la tlhalošo ya mongwadi, polelo le ditiro tša moanegwa, tšeo baanegwa ba bangwe ba di bolelago ka moanegwa le tšeo di bolelwago ke leina leo la Tumo le la Sebata, di theilwe godimo ga lenaneotlhophangwalwa. Gomme lona lenaneotlhophangwalwa leo le tiiša moko wa ditaba woo o arogantšhago dikanegelokopanatseka tšeo ka mehuta ye mebedi yeo ya go lebana le **sephiri: Ntlo ya monna yo mongwe**, le **go tšhoša le go homotša: Bomahlwabadibona**. Ka gona dimelo tšeo tša baanegwa di thekga moko woo wa ditaba wo di lebanego le wona.

7.5.2

Ditiragalo

Lebopa ge a godiša maatlakgogedi a dikanegelokopanatseka tšeo o hlaloša ditiragalo ka go diriša dithekniki tša go fapana.

- Ntlo ya monna yo mongwe

- * **Poeletšo** ya tiragalo ya go bona.
- * **Tšhutišo** ya ditiragalo go tloga mo mathomong a kanegelokopana-tseka yeo go di iša kua mafelelong a yona.

Dithekniki tšeo di lebane le mohuta wo wa kanegelokopana-tseka ka gore ka go boeletša tiragalo yeo ya go bona mongwadi o gatelela maikutlo a gagwe mabapi le moko wa ditaba: **sephiri**. Sona sephiri seo se lebane le mohuta woo wa kanegelokopanatseka wa : **Leina la mogobošwa/mmolawa ke sephiri**. Ge e le go šutiša ditaba moo mongwadi o go tšweletša ka lebaka la gore a godiše maatla-kgogedi ka ge mmadi a nyaka go tseba gore gabotse mogobošwa ke mang, ka ge go tloga mo mathomong taba yeo e le sephiri. Ka gona dithekniki tšeo di lebane le moko wa ditaba: **sephiri**, le mohuta wa kanegelokopanatseka: **Leina la mogobošwa ke sephiri**.

Bomahlwabadibona

- * **Go diegiša nako** ka go hlaloša ditaba tša bophelo bja go feta bja Joe le Ranti.

* **Poledišano** ya boJoe le Sebata kua Themba, Paradiseville le ka gare ga helikoptara.

Dithekniki tšeo di lebane le mohuta woo wa kanegelokopanatseka wa: **Nyakišišo ya go fihlela mo mmadi a homotšegago**, ka lebaka la gore mo mohuteng wo wa kanegelokopanatseka, go tloga mo mathomong ga go sephiri. Mmadi o tseba tšeo di diregilego, gomme seo a nyakago go se bona ke gore a naa badiri ba dilo tšeo ba yo feletša kae. Ka gona, sebakeng sa gore mongwadi a hlalošetše goba a fihliše mmadi mafelelong a ditaba ka pela, o diegiša nako ka go tšweletša ditiragalo tša **bošoro: go tšhoša**, ka moo gare ga ditaba. Ditiragalo tšeo a ka di tšweletša ka ditsela tše di fapanego go no swana ge a dirišitše poledišano yeo e lego

gare ga lehlakore la go se loke
le go se loke go godiša bošoro
bjoo bja Sebata gore mmadi a
kwe a tšhoga a tšhogela boJoe
le ge le bona e le ba bašoro.
Gomme ge mo mafelelong
ditaba di rarollwa ka gore
Sebata a swarwe mola boJoe
ba sokologa, mmadi o a
homotšega. Ka gona
dithekniki tšeo di lebane le
moko wa ditaba: **go tšhoša le
go homotša** le mohuta woo wa
kanegelokopanatseka:
**Nyakišišo ya go fihlela mo
mmadi a homotšegago.**

Phapano ya mafelelo ya dikanegelokopanatseka tšeo ke go re thulano yeo e
godišago maatlakgogedi a kalotaba ya tšona, ge e tšwelela mo go **Ntlo ya
monna yo mongwe**, e gare ga **go loka le go se loke**, mola ge e tšwelela mo
go **Bomahlwabadibona** e le gare ga **mahlakore a mabedi a go se loke**. Seo
se tiiša gore mo go kanegelokopanatseka yeo ya **Ntlo ya monna yo mongwe**,
thulano yeo e lebane le moko wa ditaba : **sephiri**, ka ge lebakeng leo thulano
yeo e sa kgodiše mmadi, mola mo go **Bomahlwabadibona**, **thulano** yeo e
lebane le **bošoro** bjoo e lego moko wa ditaba, lebaka e le go godiša
maatlakgogedi a kanegelokopanatseka yeo.

7.5.3 Nako

Phapano yeo e lego gona gare ga dikanegelokopanatseka tše pedi tšeo ge go

lekolwa nako ke fela gore kanegelokopanatseka yeo ya **Bomahlwabadibona** ga e na nako ya seka/seswantšho ka ge e sa tšweletšwe gabotse.

7.5.4 Felo

Phapano ya mathomo ya dikanegelokopanatseka tšeo ke gore **Ntlo ya monna yo mongwe** ga e na mafelo a atmosfere. Seo se sa gatelela moko wa ditaba: **sephiri** se se lebanego le kanegelokopanatseka yeo. Phapano ya bobedi ke boahlamo bja mafelo. Mafelo ao a tšwelelago mo go **Ntlo ya monna yo mongwe** a akaretša a sebjalebja le a ditoropong, ke gore Gauteng, Tshwane le Polokwane. Ka go diriša mafelo ao a go arogana mongwadi o sa nyaka go gatelela sephiri. Ke gore ditaba tšeo di diregago lefelong le lengwe di tla tšea sebaka go fihla go le lengwe. Ka ntle le moo, gantši batho ba ba phelago mafelong ao ke bao ba se nago le taba le ditaba tša motho yo mongwe kudu ka ge go di šala morago go sa bušetše motho yo mongwe selo. Ka fao mafelo ao a tiiša **sephiri** seo se lebanego le **Leina la mogobošwa ke sephiri**. Ge e le mafelo ao a tšwelelago mo go **Bomahlwabadibona**, ona a hlakahlakane. Go na le a magaeng a sebjalebja (bo gaSekgopo le gaSeleka), ditoropong (Nelspruit le Themba) le a dithokgwa (Kruger National Park) le dithabeng (Paradiseville). Go hlakahlakana fao ga mafelo ao go godiša ditaba tšeo tša mahlagahlaga ('adventure') tša boJoe. Mola go tlogelana fao ga ona go godiša bošoro bja baanegwa ba kanegelokopanatseka yeo, ka gore ge ba dira ditiro tšeo tša bošula ba putla ka ditoropong, magaeng le ka gare ga mašoka. Gomme go godiša bošoro bja Sebata bjoo e lego moko wa ditaba, mongwadi o dirišitše leina goba lefelo leo, **Paradiseville**. Parateisi yeo ke ya kgegeo ka ge e se yeo e bolelwago ke Bibe, eupša e le heleng fao boSebata ba tlaišago le go sotla bana ba batho ba bangwe. Ke parateisi ya boiphoro. Ka gona ke seka sa sephiri le go tšhoša.

7.6

Tšwetšopele

Taba ye bohlokwa yeo dikanegelokopanatseka tše pedi tše di fapanago ka yona, gomme e sa ame fela kokwane ya tšwetšopele e le tee, eupša e ama le dikokwane tše dingwe, ke yeo e lebanego le ka fao mmadi a bonago ditiragalo tša dikanegelokopanatseka tše. Ge mmadi a bala **Ntlo ya monna yo mongwe** o bona ditiragalo tša kanegelokopanatseka ye ka mahlo a **molaodiši goba mongwadi**. Ke gore, motho yo ditaba tše di sego tša mo diragalela eupša a tsebago ka tšona gomme a di laodiša. Ka go le lengwe mmadi ge a bala **Bomahlwabadibona** o bona ditiragalo ka mahlo a balwantšhwa (Joe le Ranti). Balwantšhwa ba tseba ditaba tše. Di be di ba amile. Ka fao ba bolela nnete ya kgodu ye e tšwago lerotseng. Mongwadi ge a ngwala kanegelokopanatseka ye o dirišitše thekniki ya **tebelelo-ke**. Mongwadi o šomiša thekniki ye go godiša go tšhoša le bošoro bjo bo tšwelelago mo kanegelongkopanatseka ye. Serudu (1992:45) ge a hlaloša kgopolo yeo ya **tebelelo-ke**, o re:

Tebelelong ye mongwadi o tsepelela fela seo se laodišwago ke moanegi wa pele. Motšweletšataba e ka ba mongwadi ka noši goba a diriša yo mongwe wa baanegwathwadi ba gagwe gore a tšweletše taba.

Gomme Abrams (1981:144) ge a tlaleletša le go oketša tlhalošo yeo ya moanegi wa pele o re:

This mode, insofar as it is consistently carried out, naturally limits the point of view to what the first-person narrator himself knows, experiences, infers, or can find out by talking to other characters. We distinguish between the narrative "I" who is a fortuitous witness of the matters he relates; or who is a minor or peripheral participant in the story; or who is himself the central character in the story.

Taba ye ya **tebelelo-ke** e bohlokwa ka ge ditaba tše tša kanegelokopanatseka ya **Bomahlwabadibona** tša bošoro, di eba le go tšhoša ge di bolelwa ke mong. E ka ba yo a di dirago goba a di dirwago. Ge di ka laodišwa ke moanegi goba mongwadi, gona go tšhoša moo go ka bago gona e tla no ba ga kgapeletšo. Seo ke sona se dirago gore tebelelo ya dikanegelokopanatseka tše e di wetše mehuteng ye mebedi ya go se swane go ya ka moko wa ditaba, e lego **sephiri (Ntlo ya monna yo mongwe) le bošoro (Bomahlwabadibona)**.

Ka ntle ga dithekniki tše mongwadi ge a ngwala dikanegelokopanatseka tše o dirišitše dithekniki tša go fapafapana go godiša maatlakgogedi le go nepiša moko wa ditaba. Gare ga tšona ke tše di latelago:

Ntlo ya monna yo mongwe

*** Boipoeletšo**

Lebaka ke gore ka boipoeletšo ketelo mongwadi o gatelela maatlakgogedi le go sedimoša mmadi ka taba yeo ya ketelo ye e lebanego le moko wa ditaba: **sephiri**.

Bomahlwabadibona

*** Leboo**

Mošomo wo mogolo wa leboo gona mo ke (a) go godiša go tšhoša ka gobane ka go gatelela tšhošetšo ya go bethwa le ka lehu, ka leboo **1** le **2**, go godišwa maatlakgogedi ao a lebanego le leboo **3** leo e lego sehloa; (b) go tšweletša kgopolo ya go lekola pejana ka ge ditaba mmadi a di tseba efela a sa tsebe pheletšo ya tšona; (c) go ruma ditaba tše tša ditiragalo ka makalo. Gomme tirišo ya leboo e lebane le moko wa ditaba **bošoro**.

*** Kgegeoteramatiki**

Thekniki ye e dirišitšwe gore mmadi a bone thulano ye baanegwa ba sa e bonego, ka tsela yeo go godišwe maatlakgogedi. Thekniki ye mongwadi o e dirišitše ge a hlaloša tša polao ya Vincent. Gore e tle e tšwelele gabotse mongwadi o e hlakahlakantše le tekolanthago go godiša maatlakgogedi ao. Gomme ka tsela yeo e tšwelelago e tlišetša moko wa ditaba: **sephiri**.

*** Kgegeo**

Thekniki ye mongwadi o e diriša go tliša tebanyo ya gagwe. Mo go kanegelo-kopanatseka ye e dirišitšwe ka mabaka a go fapana.

(a) Ge a diriša leina le Paradiseville, e be e le go gegea babadi ka go tseba gore parateisi yeo ga se ya nnete yeo e bolelwago ke Bibeke, eupša heleng moo bana ba batho ba tlaišwago le go hlorišwa ke Sebata. Gomme yona e godiša kotsi ye e lebanego le lefelo le. (b) Ge a diriša poledišano o nepiša go godiša letšhogo la mmadi ka go laetša bošoro bja Sebata. (c) Ka go diriša nako ya atmosfere (bošego) mo go leboo 3 o godiša letšhogo la mmadi ge a gopola ka Paradiseville. Gomme tebanyo ya mongwadi, moko wa ditaba: bošoro bo tlišwa ka kgegeo yeo.

* Tlogelo

Thekniki ye e dirišitšwe ka
lebaka la go nyaka go nepiša/
godiša bohlokwa bja moko wa
ditaba: **sephiri**, se se lebanego
le mohuta wo wa dikanegelo-
kopanatseka.

* Nepišo

Lebaka la tirišo ya thekniki ye
ke go godiša maatlakgogedi ka
go fapanya ditiragalo tše pedi
tša go se swane e lego go laela
(sepela) ga Vincent le go tsena
ga Tumo. Tiragalo yeo e tliša
phišegelo ka gare ga mmadi
gore a nyake go iponela ka a
gagwe mahlo tše di yago go
direga. Gomme ka tsela yeo go
tlišwa moko wa ditaba: **sephiri**.

* Nepišo

Lebaka la tirišo ya thekniki ye
ke go tšwetša pele go tšhoša,
ke go re, bošego bja Sebata.
Go tšhoša moo go tšweletšwa
ka go hlalošwa ka go široga e
lego go nepiša boKid Coward.
Ka ditiro tša boKid Coward tša
bošoro tše di lebanego le
leboo, mongwadi o nepiša
bošoro bja Sebata. Gomme ke
ka lebaka leo go bolelwago ka
phetogonepišo. Lebaka la
tirišo yeo ke go **godiša go**
tšhoša le bošoro tše di
lebanego le moko wa ditaba.

*** Tharano ya ditaba.**

Lebaka la tirišo ya thekniki ye ke go gatelela ditiragalo tše di itšego. Go dira bjalo mongwadi a ka diriša tekolapejana. Ke gore, go sedimoša mmadi ka ditaba tše di sa tlogo. Ka go dira bjalo mmadi o tseba mo a yago. Fela bothata ke gore ga a tsebe gore o yo fihla bjang moo tharolong ya ditaba tše. Ge a fihla tharolong o a makala. Mohlala ke dipolelo tše o tša Shadi mo letlakaleng 38. Tšona di be di swanetše go be di phafošitše Tumo le mmadi. Ka thoko ye nngwe mongwadi a ka diriša tekolanthago go fapantšha ditaba. Ka go dira bjalo mongwadi o tla be a gatelela bohlokwa bja ditiragalo le go godiša maatlakgedi ka gore o tla be a tswakatswakanya ditaba tša diteng.

Diphapano tše tša ka mo godimo di tšweletšwa ke phapano ya moko wa ditaba wa dikanegelokopanatseka tše; gomme di tiišetša gore dikanegelokopanatseka tše di wela mehuteng ye mebedi ya go fapana ya dikanegelotseka e lego:

Leina la mogobošwa goba mmolawa ke sephiri (Ntlo ya monna yo mongwe) le Nyakišišo ya go fihlela mo mmadi a homotšegago (Bomahlwabadibona)

7.7

Sehloa le tlemollahuto

Ka ge sehloa le tlemollahuto ya dikanegelokopanatseka tše pedi tše e nyakile go swana, go yo hlokomedišišwa fela dintlhanyana tše pedi tše tharo tše di bontšhago di tliša phapano ya go bonagala.

Ntlo ya monna yo mongwe

Sehloa sa nnete sa kanegelokopanatseka ye se lebane le **kutollo ya sephiri** seo sa go lebana le moko wa ditaba: **sephiri - leina la mogobošwa ke sephiri.** Ge mmadi mo mafelelong a utolla gore mogobošwa ke Tumo, sephiri se a felela. Kgato yeo ke sehloa ebile ke tlemollahuto. Efela kanegelongkopanatseka ye go sa fela go na le lekgohlonyana go mmadi. O ka re se sengwe se sa hlaela. Lekgohlo leo le hlolwa ke ka fao mongwadi a feleletšago ditaba tša molwantšhi (Shadi) ka gona. Ka go di feleletša a fegile mmadi lefateng o ka re o re go sa na le thulano kua pele. Gomme seo se tiiša moko wa ditaba: **sephiri**, e lego seo mohuta wo wa kanegelokopanatseka o lebanego naso.

Bomahlwabadibona.

Sehloa sa nnete le tlemollahuto di tšwelela ge Sebata a nyakwa ke maphodisa ka lebaka la go gweba ka manaka a ditšhukudu. Ka go mo nyaka moo re tseba gore o ile go swarwa. Ge a swerwe o ile go otlwa gomme ka go dira bjalo o tla be a lefa melato ya bošoro bja gagwe. Ka go swarwa moo o ya fase mola maamong a gagwe ka ge e be e se a nnete. Gomme ge mmadi a lemoga gore boJoe ba sokologile ebile ba phologile bošoro bjoo bja Sebata, o itswalanya le baisana bao gomme o a homotšega. Ka fao le gona fa go sa tiišetšwa moko wa ditaba: **bošoro, go tšhoša le go homotša.**

7.8 Bohlokwa bja papetšo ye

Tše bohlokwa tše di lemogilwego ka papetšo ye ke gore sa pele, go lemogilwe ka fao moko wa ditaba o nago le khuetšo godimo ga thaetlele ya sengwalo ka gona. Sa bobedi, ke ka papetšo ye ge re kgonne go bona gore dikanegelokopanatseka tše ke tša mehuta ye mebedi e lego wa tša : **Leina la mogobošwa goba mmolawa ke sephiri (Ntlo ya monna yo mongwe)** le tša **Nyakišišo ya go fihlela mo mmadi a homotšegago (Bomahlwabadibona)**. Sa mafelelo ke gore papetšo ye e kgonne go re utollela gore, le ge sehloa le tlemollahuto di ka no be di swaragane goba go na le sehloa sa boiphoro, ge mmadi a bala ka tsinkelo le kwešišo, o tla bona gore aowa! go na le sehloa le tlemollahuto tša nnete tše di tšweletšwago ke tharollo ya mafelelofelelo ya mathata gare ga molwantšhwa le molwantšhi.

7.9 Kakaretšo

Go gateletšwe phapano ya moko wa ditaba wa dikanegelokopanatseka tše pedi tše: **Ntlo ya monna yo mongwe** le **Bomahlwabadibona**. Phapano yeo e laeditše gore dikanegelokopanatseka tše ke tša mehuta ye mebedi ya go se swane ya dikanegelokopanatseka. Phapano ye e tlišwago ke tlhalošo ya dithaetlele le yona e gateletšwe. Go bontšhitšwe le gore ge thaetlele yeo ya **Ntlo ya monna yo mongwe** e ka dirišwa e feleletše, gona go tla ba le phetogo malebana le ditaba tša diteng tša kanegelokopanatseka yeo. Go laeditšwe ka fao phapano ya lenaneotlhophangwalwa la dikanegelokopanatseka tše le laolago tlhalošo ya dimelo tša baanegwa ka gona. Go bontšhitšwe ka fao moko wa ditaba o laolago tirišo ya dithekniki go godiša maatlakgogedi, le go huetša kgetho ya tikologo (nako le felo) go tliša phapano. Mo go tšwetšopele go gateletšwe tirišo ya dithekniki tše di fapanego go tšweletša phapano yeo e tlišwago ke phapano ya moko wa ditaba wa dikanegelokopanatseka tše. Go gateletšwe gape le khuetšo yeo moko wa ditaba o nago le yona godimo ga sehloa le tlemollahuto go tšweletša phapano ya dikanegelokopanatseka tše tša mehuta ye mebedi. Go rumilwe ka go gatelela bohlokwa bja papetšo ye, gore

ke ka yona go lemogwago ge dikanegelokopanatseka tše e le tša mehuta ye mebedi e lego, **Leina la mogobošwa goba mmolawa ke sephiri (Ntlo ya monna yo mongwe) le Nyakišišo ya go fihlela mo mmadi a homotšegago (Bomahlwabadibona).**